

Turun yliopisto
University of Turku

Varsinais-Suomen toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhteistyö ja kehitysnäkymät

Anne Tuittu, Meiju Räsänen, Kirsi Klemelä & Eija Kapiainen

Turun yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Koulutuksen arviointi- ja kehittämissyksikkö
Helmikuu 2010

Tiivistelmä

Tämän arvioinnin tarkoituksena on selvittää, millaista yhteistyötä varsinaissuomalaiset toisen asteen ammatilliset oppilaitokset tekevät keskenään ja alueen yritysten kanssa, miten oppilaitosten koulutustarjonta vastaa työelämän tarpeisiin sekä miten oppilaitosten yhteistyötä ja järjestäjäverkkoa tulisi jatkossa kehittää. Arviointi kohdistuu sekä suomen- että ruotsinkieliseen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ja sekä aikuis- että nuorisoasteen koulutukseen. Arvioinnin kohteena ovat myös oppisopimuskoulutus ja ammatillinen lisäkoulutus. Arviointi toteutettiin haastattelemalla kahdeksaa toisen asteen ammatillisten oppilaitosten rehtoria, kuutta oppisopimustoimiston johtajaa, viittätoista sidosryhmien edustajaa sekä yhtä opiskelijajärjestön edustajaa.

Rehtoreiden mukaan toisen asteen ammatilliset oppilaitokset tekevät jonkin verran yhteistyötä keskenään. Yhteistyö on kuitenkin rajoittunutta siten, että nuorisoasteen oppilaitoksilla on yhteistyötä lähinnä keskenään ja aikuiskoulutukseen suuntautuneilla oppilaitoksilla keskenään. Suurin osa sidosryhmien edustajista arveli, ettei toisen asteen ammatillisten oppilaitosten välillä ole riittävästi yhteistyötä, siitä huolimatta, että yhteistyö on viime vuosina jonkin verran lisääntynyt. Oppisopimustoimistojen johtajien arviot oppilaitosten välisestä yhteistyöstä vaihtelivat. Osa uskoi, ettei yhteistyötä juurikaan ole, osa taas uskoi, että yhteistyötä tehdään jonkin verran koulutusaloittain sekä eri hankkeissa. Opiskelijajärjestön edustaja kertoi, ettei oppilaitosten välinen yhteistyö juurikaan näy opiskelijoiden tasolla. Lähes kaikki rehtorit, oppisopimustoimistojen johtajat ja sidosryhmien edustajat olivatkin sitä mieltä, että toisen asteen ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä tulisi kehittää.

Sekä rehtorien että oppisopimustoimistojen johtajien mukaan koulutuksen järjestäjiä on Varsinais-Suomessa melko paljon ja järjestäjäverkko on hajanainen. Sen sijaan suurin osa sidosryhmien edustajista piti järjestäjäverkkoa toimivana ja korosti alueellisen koulutustarjonnan tärkeyttä. Sekä rehtorit, oppisopimustoimistojen johtajat että sidosryhmien ja opiskelijajärjestön edustajat pitivät Varsinais-Suomen toisen asteen ammatillista koulutusta koulutusaloittain tarkasteltuna kattavana. Haastateltavat uskoivat, että koulutustarjonnassa on jonkin verran päällekkäisyyksiä. Useimmat heistä eivät kuitenkaan kokeneet päällekkäisyyksiä ongelmana. Rehtorit uskoivat toisen asteen ammatillisten oppilaitosten koulutustarjonnan vastaavan melko hyvin Varsinais-Suomen työvoimatarpeeseen. Sen sijaan useimmat sidosryhmien edustajat ja oppisopimustoimistojen johtajat olivat sitä mieltä, ettei näin ole.

Suurin osa sekä rehtoreista, oppisopimustoimistojen johtajista että sidosryhmien edustajista suhtautui varauksellisen myönteisesti toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhdistämisiin. He kuitenkin painottivat, että yhdistämisten hyödyt ja haitat tulee miettiä tarkasti ennen niiden toteuttamista. Lisäksi muistutettiin, että jos yhdistämisiä tehdään, ne tulee tehdä vain hallinnon osalta ja opetusta tulee järjestää jatkossakin kattavasti koko maakunnassa.

Avainsanat: toisen asteen ammatillinen koulutus, Varsinais-Suomi, yhteistyö, koulutuksen ja työvoimatarpeen kohtaanto, Ammattiopistostrategia, koulutuksen järjestäjäverkko.

Esipuhe

Opetusministeriö käynnisti keväällä 2006 Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamisen vauhdittamishankkeen, jonka avulla pyritään tehostamaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon rakenteellisia uudistuksia ja vauhdittamaan ns. ammattiopistojen syntyä. Hankkeeseen sisältyy Ammattiopistostrategia, jonka keskeisinä tavoitteina on mm. työvoiman saatavuuden turvaaminen, koulutuspalveluiden työelämävastaavuuden parantaminen, koulutuksen laadun kehittäminen sekä koulutuksen saavutettavuuden turvaaminen maan eri osissa ja molempien kieliryhmien osalta. Strategian toteutuminen edellyttää ammatillisen koulutuksen järjestäjien uudelleenorganisointumista.

Opetusministeriön hankkeeseen tarttui Varsinais-Suomessa Maakunnan yhteistyöryhmän koulutusjaosto, jonka aloitteesta Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan Koulutuksen arviointi- ja kehittämissyksikkö teki Varsinais-Suomen toisen asteen ammatillisia oppilaitoksia koskevan arvioinnin. Arvioinnissa selvitettiin mm. sitä, millaista yhteistyötä varsinaissuomalaiset toisen asteen ammatilliset oppilaitokset tekevät, miten oppilaitosten koulutustarjonta vastaa työelämän tarpeisiin sekä miten yhteistyötä ja järjestäjäverkkoa tulisi jatkossa kehittää. Arviointi toteutettiin haastattelemalla toisen asteen ammatillisten oppilaitosten rehtoreita, oppisopimustoimistojen johtajia, työnantaja-, yrittäjä- ja ammattijärjestöjen asiantuntijoita, opiskelijajärjestöjen edustajaa sekä alueellista koulutus- ja työpolitiikkaa hoitavia asiantuntijoita.

Tämä yhteistyönä Elinkeinoelämän keskusliiton ja Suomen Ammattiliitosten Keskusjärjestön Turun toimipisteiden kanssa toteutettu arviointi pyrkii herättämään keskustelua toisen asteen ammatillisen koulutuksen yhteistyön kehittämistarpeista sekä ammattioppilaitosten ja oppisopimustoimistojen määrästä ja koulutuksen alueellisesta kattavuudesta Varsinais-Suomessa. Arviointi sai rahoitusta Varsinais-Suomen liitolta. Hanketta johti professori Risto Rinne Turun yliopiston kasvatustieteiden laitokselta.

Haluamme kiittää hankkeen ohjausryhmää ja arvioinnissa teossa avustanutta tutkimusavustaja Lotte Mannista. Lisäksi haluamme kiittää kaikkia tutkimuksessa haastateltuja rehtoreita, oppisopimustoimistojen johtajia sekä sidosryhmien ja opiskelijajärjestön edustajia.

Turussa 19.2.2010

Kirsi Klemelä
Projektipäällikkö

Anne Tuittu
Tutkija

Meiju Räsänen
Tutkimusavustaja

Sisällys

1 Johdannoksi	5
1.1 Ammatillinen koulutus Varsinais-Suomessa	6
1.2 Arviointitutkimuksen tavoitteet ja toteuttaminen.....	8
2 Toisen asteen ammatillisten oppilaitosten rehtorien haastattelut	9
3 Oppisopimustoimistojen johtajien haastattelut.....	18
4 Sidosryhmien ja opiskelijajärjestön edustajien haastattelut	30
5 Yhteenveto ja johtopäätökset.....	48
Lähteet:.....	56

1 Johdannoksi

Valtioneuvoston vuosiksi 2007–2012 hyväksymässä Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa toisen asteen ammatillisen koulutuksen laadun ja tehokkuuden edellytyksenä pidetään ammatillisen koulutuksen yhteistyötä ja entistä suurempia järjestäjäyksiköitä. Kehittämissuunnitelman mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon palvelukykyä ja tehokkuutta tulee vahvistaa muodostamalla koulutuksen järjestäjistä lähinnä alueellisia tai muutoin riittävän vahvoja järjestäjäkokonaisuuksia, *ammattiopistoja*. Ammattiopistojen toiminta kattaa koulutuksen järjestäjän kaikki koulutuspalvelut, kehittämistoiminnot ja opetusyksiköt, oppilaitosmuotoisen ja oppisopimuskoulutuksena järjestettävän ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen sekä täydennyskoulutuksen. Ammattiopisto voi organisoida toimintansa vapaasti alueensa tai alansa vaatimusten mukaisesti. (OPM 2007, 32.) Toisen asteen ammatillisen koulutuksen rakenteellista uudistamista sekä järjestäjien palvelukyvyn ja asiakaslähtöisyyden vahvistamista pidetään tarpeellisena, jotta työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin, väestön ikärakenteen muutoksiin sekä ammatillisen koulutuksen kysynnän ja taloudellisten paineiden asettamiin vaatimuksiin voidaan vastata (OPM 2009a).

Opetusministeriön keväällä 2006 käynnistämä *Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamisen vauhdittamishanke* pyrkii tehostamaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon rakenteellisia uudistuksia ja vauhdittamaan ammattiopistojen syntyä. Hankkeeseen sisältyvän *Ammattiopistostrategian* keskeisinä tavoitteina on työvoiman saatavuuden turvaaminen, koulutuspalveluiden työelämävastaavuuden parantaminen, koulutuksen laadun kehittäminen ja varmistaminen, elinikäisen oppimisen ja yksilöllisten opintopolkujen edellytysten vahvistaminen sekä koulutuksen saavutettavuuden turvaaminen maan eri osissa ja molempien kieliryhmien osalta. Strategian toteutuminen edellyttää ammatillisen koulutuksen järjestäjien organisoitumista alueellisesti tai muutoin vahvoina järjestäjäkokonaisuuksina. (OPM 2006, 10–12.) Hankkeen taustalla vaikuttaa valtioneuvoston vuonna 2005 käynnistämä kunta- ja palvelurakenneuudistushanke (Paras), jonka tavoitteena on turvata kuntien vastuulla olevien palveluiden järjestäminen pitkällä aikavälillä. Paras-hankkeen toteuttamista ohjaava laki (SA 169/2007) tuli voimaan vuoden 2007 helmikuussa ja on voimassa vuoden 2012 loppuun.

Myös Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuosituksen (OPM 2008, 27–29) mukaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyö niin työelämän kuin muiden koulutuksen

järjestäjien ja toimintayksikköjen kanssa on edellytys korkeatasoiselle ammatilliselle koulutukselle. Ammatillisten koulutusten järjestäjien tulisi olla yhteistyössä sekä muiden ammatillisten koulutusten järjestäjien että perusasteen opetuksen, lukiokoulutuksen ja korkeakoulutuksen kanssa. Lisäksi ammatillisen koulutuksen järjestäjä voi olla yhteistyössä esim. työhallinnon tai työ- ja elinkeinokeskusten kanssa tarjotessaan koulutuspalveluja työttömille tai työttömyysuhan alaisille. Varsinais-Suomen Aikuiskoulutusstrategiassa (Länsi-Suomen lääninhallitus 2009) korostetaan ammatillisen koulutuksen yhteistyön merkitystä. Strategian mukaan yhteistyö on tärkeää, jotta työelämän osaamistarpeet voidaan tunnistaa ja niihin myös tarkoituksenmukaisesti vastata. Tämä edellyttää tiivistä yhteistyötä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kesken, ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen välillä ja etenkin ammatillisen koulutuksen ja työelämän välillä.

1.1 Ammatillinen koulutus Varsinais-Suomessa

Vuonna 2009 Suomessa oli tarjolla 62 100 ammatillisen perustutkintokoulutuksen aloituspaikkaa¹. Aloituspaikkoja oli lisätty muutamassa vuodessa parilla tuhannella. Samoihin aikoihin toisen asteen ammatillisten oppilaitosten määrä on vähentynyt. Kun vuonna 2008 Suomessa oli 225 oppilaitosta, joissa oli ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikkoja, oli oppilaitoksia ollut vielä kolme vuotta aiemmin 44 oppilaitosta enemmän. Myös opetuspisteiden² määrä on vähentynyt. Vuonna 2008 opetuspisteitä oli 498, mikä on 27 opetuspistettä vähemmän kuin neljä vuotta aiemmin. (Kumpulainen 2009, 85.) Oppilaitosten määrä on vähentynyt enemmän kuin opetuspisteiden määrä, mikä tarkoittaa, että väheneminen johtuu pääasiassa oppilaitosten hallinnollisista yhdistämisistä.

Varsinais-Suomessa toimi vuoden 2009 alussa 16 ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjää. Järjestäjien määrä oli vähentynyt vuodessa kahdella³. Yhteensä oppilaitoksissa opiskeli 10 640 opiskelijaa. (Taulukko 1.) (OPM 2009b.) Vuoden 2010 alussa järjestäjien määrä on jälleen vähentynyt, kun Åbolands Yrkesinstitut samkommun on liitetty yksityiseen Axxell Utbildning Ab:hen ja Mynämäen kunnan järjestämä koulutus Raision seudun koulutuskuntayhtymän alle.

¹ Luvut sisältävät nuorille ja aikuisille tarkoitetun opetussuunnitelmaperusteisen ja näyttötutkintoon valmistavan ammatillisen perustutkintokoulutuksen. Mukana ei ole oppisopimuskoulutusta eikä Ahvenanmaan koulutusta.

² Opetuspiste voi olla esimerkiksi sivukoulu tai sivutoimipiste.

³ Paimion kaupungin ammatillisen koulutuksen järjestämislupa siirrettiin vuoden 2009 alusta Turun Aikuiskoulutussäätiölle ja Garantiföreningen för Åbolandsfolkhögskola r.f. ja Aktiebolaget Utbildning Sydväst toiminta siirrettiin Axxell Utbildning Ab -nimiselle koulutuksen järjestäjälle. Lisäksi valtion Aura-instituutti siirrettiin S.A. Bovalliuksen säätiön ylläpidettäväksi.

Lisäksi Länsi-Suomen aikuiskoulutuksen kuntayhtymän järjestämislupa on siirretty yksityiselle Länsirannikon Koulutus Oy:lle (OPM 2010).

Taulukko 1. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja järjestämisluvan opiskelijamäärät (OPM 2009b, 70)

Koulutuksen järjestäjä	Järjestämisluvan opiskelijamäärä 1.1.2009 lukien
Turun kaupunki	3985
Salon seudun koulutuskuntayhtymä	1650
Raision seudun koulutuskuntayhtymä	1150
Loimaan ammatti-instituutin kuntayhtymä	1070
Uudenkaupungin kaupunki	570
Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitoksen kuntayhtymä	420
Kaarinan kaupunki	330
Turun ammattiopistosäätiö	310
Åbolands Yrkesinstitut samkommun	240
Mynämäen kunta	210
Kalatalouden ja merenkulun koulutussäätiö – Stiffelsen för fiskeri- och sjöfartsutbildning	185
Turun kristillisen opiston säätiö	170
Turun Aikuiskoulutussäätiö	125
Länsi-Suomen ammatillisen aikuiskoulutuksen kuntayhtymä	100
Turun konservatorion kannatusyhdistys ry	80
Paasikiviopistoyhdistys ry	45
Yhteensä	10 640

Kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annetun lain (SA 169/2007) mukaan kunnan tai yhteistoiminta-alueen, jolla on ammatillisen peruskoulutuksen järjestämislupa, väestöpohjavaatimus on noin 50 000 henkilöä. Lain mukaan kuntien on ryhdyttävä toimenpiteisiin mainitun vaatimuksen toteuttamiseksi esimerkiksi tekemällä kuntaliitoksia ja perustamalla kuntien yhteistoiminta-alueita. Varsinais-Suomessa esitetyt vähimmäistavoitteet eivät kaikkien kuntien ja kuntayhtymien kohdalla ainakaan vielä vuonna 2009 täyttyneet. (OPM 2009b, 70.)

Opetusministeriön perustelumuistion (OPM 2009b, 80) mukaan Varsinais-Suomen toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkko on maakunnan osaamistarpeiden näkökulmasta hajanainen. Maakunnan sisällä ei ole selkää ja yhtenäistä visiota ja tahtotilaa siitä, millainen järjestäjäverkko olisi alueen kannalta paras ja kuka vastaa mistäkin koulutuksesta eli *maakunnasta puuttuu alueellinen Ammattiopistostrategia*. Maakuntaan on muodostumassa vahvoja koulutuksen järjestäjiä, mutta suunnitelmat ovat vielä keskeneräisiä. Koulutuksen järjestäjillä ei ole yhteneväistä

näkemyistä ammatillisen koulutuksen järjestämisestä ja palvelukyvyyn vahvistamisesta, eivätkä näkemykset ole kaikilta osin Ammattiopistostrategian mukaisia.

1.2 Arviointitutkimuksen tavoitteet ja toteuttaminen

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen yhteistyön koordinointi ja koulutuksen yhteistoimintamallien kehittäminen on osa maakuntasuunnittelua. Tämän arvioinnin tarkoituksena on selvittää mm. millaista yhteistyötä varsinaissuomalaiset toisen asteen ammatilliset oppilaitokset tekevät keskenään ja alueen elinkeinoelämän kanssa, miten oppilaitosten koulutustarjonta vastaa työelämän tarpeisiin sekä miten oppilaitosten yhteistyötä ja järjestäjäverkkoa tulisi jatkossa kehittää. Arviointi kohdistuu sekä suomen- että ruotsinkieliseen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ja sekä aikuis- että nuorisoasteen koulutukseen. Arvioinnin kohteena ovat myös oppisopimuskoulutus ja ammatillinen lisäkoulutus.

Koska arvioinnin tavoitteena oli saada selville kokonaisnäkemys varsinaissuomalaisen toisen asteen ammatillisen koulutuksen yhteistyöstä ja sen kehittämistarpeista, -esteistä ja -mahdollisuuksista, tutkimuksessa kartoitettiin paitsi oppilaitosten edustajien, myös koulutuksen järjestäjien, työnantaja-, yrittäjä- ja ammattijärjestöjen edustajien, alueellista koulutus- ja työpolitiikka hoitavien asiantuntijoiden ja opiskelijajärjestön edustajan sekä oppisopimustoimistojen johtajien näkemyksiä siitä, miten toisen asteen ammatillisen koulutuksen oppilaitosten yhteistyötä ja järjestäjäverkkoa tulisi kehittää, jotta se vastaisi parhaalla mahdollisella tavalla maakunnan työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin, väestön ikärakenteen muutoksiin sekä ammatillisen koulutuksen kysyntään.

Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoiduin haastatteluin syys-marraskuussa 2009. Haastatteluihin pyydettiin hankkeen ohjausryhmän suositusten mukaisesti 32 haastateltavaa. Heistä kahta ei haastateltu⁴. Lopulta tutkimusta varten haastateltiin (taulukko 2) kahdeksan toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen rehtoria, kuusi oppisopimustoimiston johtajaa, viisi työnantaja- ja yrittäjäjärjestöjen edustajaa, kuusi työntekijöiden keskusliittojen edustajaa ja kaksi alueellista työ- ja koulutuspolitiikkaa hoitavaa asiantuntijaa. Lisäksi haastateltiin kahta maakuntahallituksen puheenjohtajaa ja yhtä opiskelijajärjestön edustajaa.

⁴ Toinen heistä jätettiin pois tutkimuksesta, koska hän kertoi, ettei osaa vastata kysymyksiin Varsinais-Suomen näkökulmasta. Toisen kanssa ei saatu sovittua haastatteluaikaa syys-marraskuulle.

Taulukko 2. Tutkimuksessa haastatellut rehtorit, oppisopimustoimistojen johtajat, sidosryhmien edustajat ja opiskelijajärjestön edustaja

Varsinais-Suomessa toimivien toisen asteen ammatillisten oppilaitosten rehtorit	<ul style="list-style-type: none"> • 6 pääasiassa nuorisoasteen koulutusta järjestävän oppilaitoksen rehtoria (joista yksi ruotsinkielisen oppilaitoksen rehtori) • 2 aikuisoppilaitoksen rehtoria
Oppisopimustoimistojen johtajat	<ul style="list-style-type: none"> • 6 oppisopimustoimistojen johtajaa
Työnantaja- ja yrittäjäjärjestöjen edustajat	<ul style="list-style-type: none"> • Elinkeinoelämän keskusliitto (1 henkilö) • Teknologia- ja rakennusteollisuus (2 henkilöä) • Varsinais-Suomen yrittäjät (1 henkilö) • Turun kauppakamari (1 henkilö)
Työntekijöiden keskusliittojen edustajat	<ul style="list-style-type: none"> • SAK (1 henkilö) • STTK (1 henkilö) • JHL (1 henkilö) • PAM (1 henkilö) • Metalliliitto (1 henkilö) • Rakennusliitto (1 henkilö)
Alueellista työ- ja koulutuspolitiikkaa hoitavia edustajaa	<ul style="list-style-type: none"> • Varsinais-Suomen TE-keskus (1 henkilö) • Länsi-Suomen lääninhallitus (1 henkilö)
Koulutuksen järjestäjien edustajat	<ul style="list-style-type: none"> • Maakuntahallituksen 2 puheenjohtajaa
Opiskelijajärjestön edustaja	<ul style="list-style-type: none"> • SAKKI ry (1 henkilö)

Haastattelukysymykset eivät olleet kaikilla haastatelluilla samat, vaan rehtoreilla ja oppisopimustoimistojen johtajilta kysyttiin haastattelussa osittain eri asioita kuin sidosryhmien edustajilta. Opiskelijajärjestön edustajaa varten oli myös laadittu omat haastattelukysymykset. Yhtä puhelimitse tehtyä haastattelua lukuun ottamatta haastattelut tehtiin kasvokkain joko haastateltavan työpaikalla tai yliopistolla. Haastattelut kestivät tunnista puoleentoista tuntiin. Kaikki haastattelut tallennettiin ja litteroitiin.

2 Toisen asteen ammatillisten oppilaitosten rehtorien haastattelut

Arviointia varten haastateltiin kahdeksaa varsinaissuomalaisen toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen rehtoria. Rehtoreista kaksi toimi aikuiskoulutukseen erikoistuneessa oppilaitoksessa. Rehtorihaastattelut rakentuivat seitsemän teeman ympärille. Teemat olivat *oppilaitoksen profiloituminen ja tunnettuus, yhteistyö, toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloituspaikat ja koulutuksen kattavuus Varsinais-Suomessa, työvoimatarpeen ja koulutuksen vastaavuus Varsinais-Suomessa, koulutuksen laatu, talous ja tulevaisuus*. Tässä luvussa esittelemme rehtorihaastattelujen keskeisimmät tulokset.

Haastatelluista toisen asteen ammatillisten oppilaitosten rehtoreista suurin osa kertoi oppilaitoksensa erikoistuneen jollain tavoin. Aikuiskoulutukseen suuntautuneet oppilaitokset olivat profiloituneet työelämän kehittämiseen. Nuorisoasteen oppilaitoksista kaksi oli erikoistunut tiettyihin koulutusaloihin. Kaksi muuta mainitsi oppilaitoksen erikoistumisalana lähinnä oppilaitoksen vahvuuksia; toinen rehtoreista painotti oppilaitoksen vahvaa panosta kehittämishankkeisiin osallistumisessa ja toinen kiinteää yhteistyötä kaupungin elinkeinoelämän kanssa. Kaksi oppilaitosta ei rehtoreiden mukaan ollut erikoistunut mitenkään.

Muista oppilaitoksista erottauduttiin asiakaslähtöisyydellä, joustavuudella, laaja-alaisuudella, alueellisuudella ja yhteistyöllä. Asiakaslähtöisyydellä tarkoitettiin sekä opiskelijoiden että yritysten tarpeisiin vastaamista. Joustavuutena pidettiin nopeutta järjestää uusia koulutuksia yritysten tarpeisiin. Yhteistyöllä erottautuminen tarkoitti oppilaitoksen tiivistä verkostoitumista alueen yritysten, muiden oppilaitosten tai osaamiskeskusten kanssa. Kaksi rehtoria mainitsi oppilaitoksensa koulutusohjelmatarjonnan erottavan heidät muista oppilaitoksista. Kaksi rehtoria ei osannut sanoa, miten heidän oppilaitoksensa eroaa muista samoja opintokokonaisuuksia tarjoavista oppilaitoksista. Toinen heistä korosti, että erottautuminen ei edes ole tärkeää, vaan tärkeää on antaa kaikille nuorille sellaiset valmiudet, että he pärjäävät myöhemmässä elämässä. Hän mainitsikin oppilaitoksen vahvuutena oppilashuollolliset palvelut ja alhaisen opintojen keskeyttämisprosentin.

Kolme rehtoria piti oppilaitoksensa vahvuutena elinkeinoelämän kanssa tehtävää vahvaa yhteistyötä ja sen pitkiä perinteitä, kaksi rehtoria taas oppilaitoksen monialaisuutta. Yksi rehtori pohti, että oppilaitoksen pieni koko on toisaalta etu, koska se tarjoaa joustavuutta, toisaalta pienuus on myös haaste, koska pienen oppilaitoksen neuvotteluasema päättäjien suuntaan on heikko. Myös erään oppilaitoksen toiminnan alueellisuus nähtiin vahvuutena, sillä oppilaitoksessa tunnettiin hyvin alueen yritykset. Yksi rehtori mainitsi vahvuutena oppilaitoksen hyvän taloudellisen tilanteen ja kehittämisen mahdollistavan omistajapolitiikan. Toinen taas piti vahvuutena opiskelijoiden vahvaa suuntautumista jatko-opintoihin. Oppilaitoksen heikkoutena kaksi rehtoria toi esille rahoitukseen liittyvät asiat; toinen toivoi enemmän päätösvaltaa oppilaitoksen raha-asioissa, toinen taas enemmän resursseja koulutusten räätälöimiseen yrityksille. Taloudellisiin tekijöihin liittyi myös yhden aikuisoppilaitoksen vaikeudet saada oppilaspaikkoja lisää. Pienet opiskeluryhmät mainittiin oppilaan etuna, mutta taloudellisesti ne nähtiin ongelmallisena. Muutama rehtori toi esille heikkoutena myös ikäluokkien pienenemisen ja siitä johtuvan oppilaspohtajan vähenemisen. Yksi rehtori oli huolissaan siitä, että opettajat ovat vieraantuneet nykyisestä työelämästä, sillä monet

opettajista ovat toimineet opettajina jo pitkään, ja heidän työkokemus opettamansa alan töistä voi olla vuosikymmenienkin takaa. Asiaa on lähdetty parantamaan opettajien työelämäjaksojen avulla.

Oppilaitokset tiedottivat koulutustarjonnastaan monipuolisesti eri median muotoja, kuten lehtiä, radiota, internetiä, käyttäen sekä järjestämällä infotilaisuuksia ja avoimien ovien päiviä. Nuorisoasteen ammatillisen peruskoulutuksen tiedottamisessa avainasemassa ovat perusopetuksen opinto-ohjaajat. Yrityksiin suuntautuvassa tiedottamisessa tehokkaimpana mainittiin henkilökohtaiset yhteydenotot yrityksiin ja vierailut yrityksissä. Oppilaitosten rehtorit puhuivat enemmänkin markkinoinnista kuin tiedottamisesta. Kysyttäessä, miten toisen asteen ammatillista perus- tai lisäkoulutusta etsivä saa tietoa oppilaitosten koulutustarjonnasta, vastattiin samoin kuin kysymykseen tiedottamisesta. Lisäksi tuotiin esille erilaiset hakuoppaat kuten virtuaalinen Opin Ovi -portaali. Yrityksille suunnatusta koulutustarjonnasta saa tietoa mm. yrityspalvelukeskuksista.

Lähes kaikkien rehtoreiden mielestä oppilaitoksen koulutustarjonnan tunnettuus on riittävä. Kaksi rehtoria kuitenkin epäili, että yritysten tiedot ammatillisesta koulutuksesta ovat vajavaiset; toisen rehtorin mielestä kaikki alueelliset toimijatkaan eivät vielä tunne heidän koulutustarjontaansa, toinen rehtori taas uskoi yritysten tuntevan koulutustarjonnan, mutta syvällisemmät tiedot siitä, mitä eri koulutukset pitävät sisällään puuttuvat. Melkein kaikissa vastauksissa todettiin, että tiedottamisessa olisi parantamisen varaa. Tiedottamisen parantamisessa tuotiin esille mm. varsinaissuomalaisten aikuiskoulutusta tarjoavien oppilaitosten koulutustarjontaa esittelevän yhteisen portaalin rakentaminen sekä nuorisoasteen koulutuksen osalta peruskoulujen opinto-ohjaajien tietojen päivittäminen. Myös oppilaiden vanhemmille annettavan tiedotuksen tehostaminen tuli esille yhdessä vastauksessa. Useimmat oppilaitokset eivät tee yhteistyötä muiden toisen asteen ammatillisten oppilaitosten kanssa koulutustarjonnasta tiedottamisessa. Tässä voisikin olla yksi kehittämiskohta tiedottamisen suhteen.

Monet rehtoreista toivat toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhteistyömuotoina esille säännölliset koulujen johtajien, rehtorien tai opettajien tapaamiset. Kolmessa vastauksessa muisteltiin rehtoritapaamisten pitkää perinnettä, jolloin yhteistyön tarve lähti kokemusten vaihtamisen tarpeesta. Rehtoritapaamiset ovat toimineet alkuna muuhunkin yhteistyöhön. Yhteistyön lisääntymiseen on vaikuttanut hankkeitten lisääntyminen, koska niiden rahoitusjärjestelmä ohjaa oppilaitoksia yhteistyöhön. Aikuiskoulutukseen suuntautuvilla oppilaitoksilla on yhteistyötä ensisijaisesti keskenään mm. erilaisten hankkeiden ja yhteisten koulutusten muodossa. Aikuiskoulutuksen ja nuorisoasteen oppilaitosten välinen yhteistyö perustuu

lähinnä yhteisten tilojen ja koneiden käyttöön. Rehtorit korostivat, että kaiken yhteistyön tulee olla tarkoituksenmukaista ja tuoda mukanaan hyötyjä.

Aikuis- ja nuorisoasteen koulutusten yhteistyötä ehkäisevinä tekijöinä pidettiin perus- ja lisäkoulutuksen toimintakulttuurien ja rahoitusjärjestelmien erilaisuutta. Oppilaitosten välisen kilpailutilanteen vaikutuksista aikuiskoulutuksen yhteistyöhön rehtorit olivat eri mieltä; toinen aikuiskoulutukseen suuntautuneen oppilaitoksen rehtori uskoi kilpailutilanteen vaikeuttavan yhteistyötä, toinen taas uskoi kilpailun jopa kannustavan oppilaitosten väliseen yhteistyöhön. Nuorisoasteen koulutusta tarjoavien oppilaitosten väliselle yhteistyölle ei nähty ammatillisen koulutuksen käytänteistä johtuvia esteitä. Muutama rehtori arveli, että yhteistyön vähäisyys johtuukin enemmän ajan tai viitsimisen puutteesta. Oppilaitosten välisellä yhteistyöllä uskottiin voitavan saavuttaa joitakin etuja, kuten asiakaslähtöisyyden ja tehokkuuden paraneminen. Yhteistyö on myös benchmarkkausta, jolla edistetään ideoiden vaihtoa ja toisilta oppimista. Kukaan rehtoreista ei pitänyt oppilaitosten välistä yhteistyötä haitallisena, vaan voimavarana, jota tulisi kehittää. Yhteistyötä ehdotettiin kehitettävän mm. koulutustarpeiden ennakoinnin ja koulutustarjonnan suunnittelun suhteen.

Nuorisoasteen oppilaitokset pitivät yhteistyötä peruskoulujen kanssa tärkeänä. Yhteistyö kulminoituu yleensä yhteistyöhön perusopetuksen opinto-ohjaajan kanssa. Nivelvaiheen yhteistyö on erityisen tärkeää erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla. Nuorisoasteen oppilaitokset tekivät yhteistyötä myös lukioden kanssa. Tämä yhteistyö liittyi lähinnä kaksoistutkintojen järjestämiseen. Myös aikuiskoulutukseen suuntautuneet oppilaitokset tekivät jonkin verran yhteistyötä iltalukioiden kanssa. Oppilaitoksilla oli yhteistyötä myös ammattikorkeakoulujen kanssa. Yhteistyötä tehtiin mm. hankkeiden tiimoilta ja yhteisten tilojen tai koneiden käytössä. Nuorisoasteen oppilaitoksissa myös järjestettiin opiskelijoille infotilaisuuksia korkeakouluopinnoista. Yksi aikuiskoulutukseen suuntautunut oppilaitos oli tehnyt jonkin verran yhteistyötä yliopiston kanssa, muuten yhteistyötä yliopistojen kanssa ei juurikaan tehty. Rehtorit toivoivat, että yhteistyötä muiden oppilaitosten kanssa kehitettäisiin. Muutama rehtori nosti esille erityisesti ammattikorkeakoulujen kanssa tehtävän yhteistyön. Nuorisoasteen oppilaitosten rehtorit toivoivat myös vielä nykyistä enemmän yhteistyötä perusopetuksen koulujen kanssa. Erityisen tärkeänä pidettiin perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen nivelvaiheen yhteistyön tehostamista. Aikuiskoulutukseen suuntautuneiden oppilaitosten rehtorit toivoivat lisää alueellista yhteistyötä eri oppilaitosten välille. Tämä olisi heidän mielestään sekä asiakasyrityksen että opiskelijoiden etu.

Oppilaitosten ja alueen yritysten välisen yhteistyö toimii rehtoreiden mielestä hyvin. Aikuiskoulutukseen suuntautuneet oppilaitokset korostivat herkkyyttä vastata yritysten koulutustarpeeseen. Nuorisoasteen oppilaitoksilla yritysyhteistyö on lisääntynyt työssäoppimisen ja näyttöjen myötä. Opiskelijoiden onkin yleensä helppo löytää työssäoppimispaikkoja Varsinais-Suomessa, vaikkakin taloudellinen taantuma on jonkin verran vaikeuttanut työssäoppimispaikkojen saamista. Yritysten ja oppilaitosten välisen yhteistyön haasteena pidettiin opiskelijoitten saamaa ohjausta työpaikoilla. Ohjauksen nähtiin parantuneen työpaikkaohjaajakoulutuksen avulla. Muina haasteina mainittiin mm. yritysten ja oppilaitosten välisen tiedonkulun parantaminen ja liiallisen paperityön ja byrokratian vähentäminen.

Useimmat rehtorit mainitsivat toisen asteen ammatillisen koulutuksen tärkeimmäksi tehtäväksi osaavan työvoiman saamisen yrityksiin sekä opiskelijoiden ammattitaidon kehittämisen. Nuorten koulutuksen tehtäväksi mainittiin uuden osaavan sukupolven tuottaminen työmarkkinoille. Aikuisten kohdalla painotettiin lisä- ja täydennyskoulutuksen tärkeyttä työelämän muutostilanteissa. Muutama rehtori toi esille koulutuksen roolin syrjäytymisen ehkäisemisessä. Nuorten siirtymistä peruskoulusta toisen asteen koulutukseen on tuettava koulupudokkaiden ehkäisemiseksi ja aloituspaikkoja tarjota riittävästi. Esille otettiin myös maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuksen tärkeys. Useassa vastauksessa painotettiin osaavien ammattilaisten saamisen tärkeyttä suhdanteista huolimatta.

Se, kuka päättää järjestämisluvan mukaisten aloituspaikkamäärien jaosta eri koulutusalojen kesken vaihtelee oppilaitoksittain. Aloituspaikkojen jaosta voi päättää esimerkiksi oppilaitoksen tai kuntayhtymän johtoryhmä, oppilaitoksen rehtori tai kunnan opetuslautakunta. Aloituspaikkojen jaossa otetaan huomioon sekä eri alojen työvoimatarve että opiskelijoiksi hakevien toiveet. Ammatillisen lisäkoulutuksen paikat anotaan ministeriöstä. Muutamien rehtoreiden mukaan lisäkoulutukseen olisi tulossa enemmän opiskelijoita kuin oppilaitoksen on mahdollista ottaa. Oppilaitokset eivät juurikaan tee keskenään yhteistyötä koulutustarjonnan tai aloituspaikkamäärien suunnittelussa.

Suosituimmat koulutusalat vaihtelivat oppilaitosten tarjonnan mukaan. Suosittuja aloja olivat mm. sosiaali- ja terveysala, rakennusala ja autoala. Osassa oppilaitoksia oli myös aloja, joilta opiskelupaikkoja jää vuosittain täyttämättä. Opiskelupaikkoja voi vapautua myös lukuvuoden aikana opiskelijoiden opintojen keskeyttämisen vuoksi. Koulutuksen keskeyttäminen vaihteli

aloittain ja oppilaitosten mukaan. Yleistäen voi sanoa, että mitä vaikeampi alalle on päästä opiskelemaan, sitä harvemmin opinnot jätetään kesken. Valtakunnan tasolla keskeyttäminen on noin kymmenen prosentin⁵ luokkaa. Kaikki nuorisoasteen oppilaitosten rehtorit kertoivat oppilaitoksessaan panostetun keskeyttämisten ehkäisemiseen tarjoamalla erilaisia tukitoimia opiskelijoille. Viime vuosina oppilashuoltotyöhön on kiinnitetty enemmän huomiota ja sitä on kehitetty erilaisten hankkeitten kautta. Myös kuraattoripalveluita on kehitetty. Yksi rehtori toi myös esille vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön merkityksen nuorten keskeyttämisen vähentämisessä.

Rehtorien mielestä koulutuksen tarjoajia on Varsinais-Suomessa melko paljon ja järjestäjäverkko on hajallaan. Rehtorit kuitenkin korostavat, että oppilaitosten yhdistämisten tulisi lähteä oppilaitoksista käsin, ei ylhäältäpäin saneltuna. Yhdistämiset tulisi tehdä alueen elinkeinoelämän ja opiskelijoiden näkökulmasta, ei taloudellisesta näkökulmasta. Yksi rehtori pelkäsi maakunnan oppilaitosten hallinnollisen yhdistämisen johtavan Turun ylivaltaan päätöksenteossa. Toinen rehtori ehdottikin, että oppilaitosten hallinnollisissa yhdistämisissä Turku muodostaisi oman kokonaisuutensa ja maakunnan muut oppilaitokset omansa eli maakunnan alueella toimisi kaksi suunnilleen yhtä isoa koulutuksen järjestäjää.

Rehtoreiden mielestä koulutusaloittain tarkasteltuna toisen asteen ammatillinen koulutus on Varsinais-Suomessa varsin kattavaa. Yksi rehtori kritisoi aloituspaikkoja olevan paikoittain liian vähän, minkä vuoksi nuoria jää ilman opiskelupaikkaa. Koulutustarjonnassa uskottiin olevan jonkin verran päällekkäisyyksiä. Päällekkäisyyksiä ei kuitenkaan pidetty ongelmana, koska koulutuspaikat ovat täyttyneet. Yksi rehtori toivoi saman alan koulutuksia järjestävien oppilaitosten välille enemmän yhteistyötä muun muassa näyttöjen järjestämisessä ja arvioinnissa. Asian esille tuoneen rehtorin mielestä koulutuksen järjestämistä koskevat säännökset ovat tämän kaltaisen yhteistyön esteenä. Toinen rehtori kertoi koulutuspaikkojen päällekkäisyyksien johtuvan rahasta; oppilaitokset järjestävät sellaista koulutusta, mitä opiskelijat haluavat, sillä opiskelijamäärät vaikuttavat oppilaitoksen rahoitukseen. Useimmat rehtoreista olivatkin sitä mieltä, että nuorisoasteella koulutus vastaa opiskelijoitten toiveita. Opiskelijoiden toiveet eivät kuitenkaan aina vastaa työmarkkinoiden tarpeita. Ammatillisen peruskoulutuksen oppilaitokset joutuvatkin tasapainottelemaan opiskelijoiden toiveiden ja työelämän tarpeiden välillä.

⁵ Tilastokeskuksen mukaan ammatillisen koulutuksen keskeytti lukuvuonna 2006/2007 10,2 prosenttia opiskelijoista. Jos lukuun ei oteta mukaan koulutussektorin vaihtajia, laskee prosentti 9,2 prosenttiin (Tilastokeskus 2009c).

Nuorisoasteella haasteena on opiskelijoiden opiskeluajan kesto, kolme vuotta, jonka aikana työvoimatarve voi muuttua. Yksi rehtori korostikin, että koulutuksen tulisi antaa nuorille yleisesti työelämässä tarvittavia taitoja, esimerkiksi oppimis- ja vuorovaikutustaitoja, jotka eivät ole alttiita työvoimatarpeen muutoksille. Toinen rehtori huomautti, että nuorisoasteelta monet opiskelijat vielä jatkavat opintojaan, jolloin he voivat vielä valmistumisen jälkeenkin suunnata opintojaan työvoimatarpeen mukaan. Rehtoreitten mukaan muutokset alueen työvoima- ja koulutustarpeissa pyritään huomioimaan pohtimalla niitä yhdessä alueen elinkeinoelämän edustajien kanssa. Lisäksi huomioidaan TE-keskuksen selvitykset ja Tilastokeskuksen tilastot. Aikuiskoulutukseen suuntautuneiden oppilaitosten rehtorien mielestä aikuiskoulutuksessa koulutustarjonta on kattavaa, eikä päällekkäisyyksiä juurikaan ole. Heidän mukaansa aikuiskoulutus pystyy hyvin vastaamaan nopeastikin muuttuviin työvoimatarpeisiin. Aikuisopiskelijat myös hakeutuvat aloille, joista uskotaan työllistyttävän. Ongelmia koulutustarjonnan tasapainoon voivat rehtorien mielestä aiheuttaa alueen ulkopuoliset koulutuksen tarjoajat, jotka tulevat mukaan työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen järjestämistä koskeviin tarjouskilpailuihin kuitenkin sitoutumatta pitkäjänteiseen koulutuksen järjestämiseen alueella.

Molemmat aikuiskoulutukseen suuntautuneen oppilaitoksen rehtorit olivat sitä mieltä, että oppilaitokset saavat, ainakin aikuiskoulutuksen puolella, riittävästi tietoa työelämän koulutustarpeista. Nuorisoasteen rehtoreista osa oli sitä mieltä, että tietoa on riittävästi, osa taas toivoi nuorisoasteen oppilaitosten keräävän enemmän keskitetysti tietoa alueen työvoimatarpeista. Yrityksillä uskottiin olevan riittävästi tietoa ammatillisesta toisen asteen koulutuksesta lukuun ottamatta oppisopimuskoulutusta, jota pidettiin vielä yrityksille vieraana.

Kahdessa oppilaitoksessa koulutuksen laatua arvioitiin EFQM-mallin avulla. Toisessa oppilaitoksessa tosin oltiin siirtymässä CAF-mallin käyttöön, joka on EFQM:n kaltainen julkisen sektorin organisaatioille tarkoitettu arviointityökalu. Ulkopuolisena arvioitsijana muutamat haastatelluista rehtoreista mainitsivat Koulutuksen arviointineuvoston. Koulutuksen arviointineuvosto arvioi ammatillista koulutusta kansallisella tasolla. Yksi rehtori toi laadunvarmistuksena esille opetusministeriön tuloksellisuusmittarit, jotka vaikuttavat oppilaitosten rahoitukseen. Kolmessa oppilaitoksessa ei ulkopuolista arviointia ollut tehty, vaan laatua oli kehitetty sisäisesti esimerkiksi asiakaspalautteen pohjalta tai laatukäsikirjan laatimisen avulla. Yhdessä oppilaitoksessa oli käytössä ISO9001-laadunvarmistusjärjestelmä, johon kuuluu auditointiryhmän vierailu oppilaitoksessa säännöllisin väliajoin. Toisessa oppilaitoksessa rehtori toi esille laadunvarmistuskeinona ympäristösertifioinnin.

Kysyttäessä rehtorien mielipidettä toisen asteen ammatillisen koulutuksen tehokkuudesta vastaajien mielipiteet vaihtelivat. Osa rehtoreista oli sitä mieltä, että ammatillinen koulutus on jo tällä hetkellä tehokasta, osa taas uskoi tehokkuudessa olevan vielä parannettavaa. Aikuiskoulutukseen suuntautuneen oppilaitoksen rehtori uskoi tehokkuuden olevan riittävä ammatillisen aikuiskoulutuksen puolella, mutta nuorisoasteen puolella tehokkuutta voitaisiin parantaa. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä muuttui 2000-luvun alkupuolella, jolloin nuorisoasteella tuloksellisuusrahoitus otettiin asteittain käyttöön palkkioluonteisena. Aikuiskoulutuksen puolella vastaavankaltainen tuloksellisuusrahoitusjärjestelmä on vasta tulossa. Haastatellut rehtorit pitivät tuloksellisuusrahoitusjärjestelmää hyvänä, vaikkakin muistuttivat, että yksikköhintarahoitus luo pohjan oppilaitoksen toiminnalle. Sen sijaan kaikki rehtorit eivät olleet tyytyväisiä niihin indikaattoreihin, joiden perusteella tuloksellisuusrahoitusta maksetaan, esimerkiksi valmistuneiden opiskelijoiden työllistymiseen, johon oppilaitokset eivät voi vaikuttaa. Muutama rehtori huomautti myös, että oppilaitokset, joissa on paljon erityistä tukea tarvitsevia oppilaita, esimerkiksi maahanmuuttajataustaisia oppilaita, voivat kärsiä tuloksellisuusrahoitusta jaettaessa. Rehtorit, jotka olivat saaneet tuloksellisuusrahaa ja voineet käyttää sitä suoraan oppilaitoksen ja henkilöstön kehittämiseen, pitivät järjestelmää henkilökuntaa motivoivana. Toisaalta se nähtiin henkilökunnan kannalta kaukaisena asiana, koska raha saadaan vasta muutaman vuoden kuluttua mittaamisesta. Järjestelmä ei luonnollisesti myöskään motivoi, jos oppilaitoksella ei ole mahdollisuuksia saada tulosrahoitusta.

Suurin osa rehtoreista suhtautui kriittisesti tai ristiriitaisesti opetusministeriön Ammattiopistostrategiaan. Kolme rehtoria totesi kannattavansa strategiaa sellaisenaan. Yksi rehtori ei suoraan ottanut kantaa strategiaan, sillä hänen mukaansa opetusministeriöltä on tullut ristiriitaista viestiä siitä, mitä Ammattiopistostrategialla tavoitellaan. Ammattiopistostrategiaan ristiriitaisesti suhtautuvan rehtorin mielestä strategia on haja-asutusalueella ainoa tapa ammatillisen koulutuksen järjestämiseen, mutta se ei sovellu suuriin kaupunkeihin. Hän piti tärkeänä myös sitä, että aikuis- ja nuorisoasteen koulutus pidettäisiin selkeästi erillään toisistaan. Aikuiskoulutuksen säilyttämistä omana alueenaan piti tärkeänä toinenkin rehtori. Yksi rehtori suhtautui strategiaan sekä kriittisesti että ristiriitaisesti, mutta tuntui alistuneen suurempien oppilaitosyksiköiden luomiseen.

Pääosa rehtoreista suhtautui varauksellisen myönteisesti ajatukseen toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhdistämisestä. Yhdistämisen takana tuli heidän mielestään olla muutakin kuin säästöt, ennen kaikkea aikaisempaa laadukkaampi koulutus. Alueelliset näkökohdat ja

toimintakulttuurit tuli ottaa huomioon yhdistämisiä pohdittaessa. Oppilaitokset eivät yhdistämisten jälkeenkään saa olla liian suuria. Rehtorit eivät pääsääntöisesti uskoneet, että oppilaitosten yhdistämisellä pyrittäisiinkään pelkästään säästöihin. Yhdistymisen hyödyiksi nähtiin hallinnollisten asioiden keskittäminen. Yksi rehtori toivoi saavansa kumppanin yksinäiseen työhönsä oppilaitoksen strategisena johtajana. Toinen rehtori oli huomannut oppilaitoksen yhteisen hanketoiminnan tuovan hyviä asioita tullessaan. Niiden perusteella hän suhtautui toiveikkaasti myös oppilaitosten yhdistämisen tuottamiin hyötyihin. Pari rehtoria mainitsi oppilaitosten yhdistämisen haittoina hallinnollisen byrokratian lisääntymisen, oppilaitosten joutumisen poliittisen vallan välineiksi sekä opetuksen jäämisen hallinnon kehittämisen jalkoihin. Myös yhdistämisen todellinen synergiaetu kyseenalaistettiin. Huolissaan oltiin myös siitä, että oppilaitosten yhdistämisen myötä päätösvalta ja opinnot saattavat keskittyä tiettyihin suuriin yksikköihin.

Ajatus varsinaissuomalaisten oppisopimustoimistojen yhdistämisestä ei saanut rehtoreita taakseen. Vain kaksi kahdeksasta rehtorista kannatti yhdistämistä. Heistäkin toinen mainitsi yhdistämisen mahdollisena haittana sen, että koulutusten kilpailuttaminen voi hävitä ja syntyä monopoleja. Muutamit rehtorit pitivät yhdistämistä tarpeettomana. Yksi rehtoreista totesi koulutustarjonnan ja yhteistyön olevan jo nyt niin hyvää, että ei ollut tarvetta muuttaa tilannetta. Toinen rehtori pelkäsi oppisopimustoimiston irrottamisen oppilaitoksen yhteydestä hankaloittavan elinikäisen oppimisen toteuttamisen mahdollisuutta. Yhdistämisten vastustajat pelkäsivät oppisopimustoimistojen yhdistämisen aiheuttavan byrokratian lisääntymistä sekä vaikeuttavan alueellisen koulutuskysynnän ja -tarpeen vastaavuutta.

Ammatillisen koulutuksen tulevaisuuden haasteita rehtorit löysivät paljon. Usean rehtorin vastauksessa mainittiin ammatillisen koulutuksen työelämän tarpeisiin vastaamisen parantaminen. Esimerkiksi muutaman rehtorin mukaan yrityksille pitäisi tarjota niiden tarkoituksiin paremmin räätälöityä koulutusta. Myös koko ikäluokan kouluttaminen ja toisaalta ikäluokkien pieneneminen ja ammattien muuttuminen mainittiin ammatillisen koulutuksen haasteina. Yksi rehtori piti koulutuksen laadun kehittämistä suurimpana haasteena. Toinen taas toi esille pelkonsa siitä, miten tulevaisuudessa saadaan päteviä ja motivoituneita ammattilaisia opettajiksi ammatillisiin oppilaitoksiin.

Ammatillisen koulutuksen suosion nousu on aiheuttanut sen, että aloituspaikat eivät ole riittäneet kaikille hakijoille. Tätä piti kaksi rehtoria tulevaisuuden haasteena. Tulevaisuuden haaste on myös keskeyttäneiden määrän vähentäminen. Kaksi rehtoria peräänkuuluttikin laajemmin ammatillisen

koulutuksen yhteiskuntavastuuta syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Rehtorit näkivät myös tarvetta ammatillisen koulutuksen aikaisempaa suurempaan yksilöllistämiseen. Opetusta tulisi voida muuttaa joustavammaksi siten, että se vastaisi paremmin esimerkiksi erityislahjakkaiden nuorten ja maahanmuuttajataustaisten nuorten tarpeisiin. Oppisopimuskoulutuksen tulevaisuuden suurimpina haasteina mainittiin yritysten suurempi vastuunotto oppisopimusopiskelijoiden kouluttamisesta. Toisena haasteena tuotiin esille oppisopimuskoulutuksen rahoitus. Yksi rehtori korosti oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksia myös maahanmuuttajien ammatillisten valmiuksien nostajana.

Ammatillisten oppilaitosten rehtorit eivät pääsääntöisesti olleet huolissaan omien oppilaitostensa tulevaisuudesta. Vain yksi rehtori ilmaisi huolensa oppilaitoksensa tulevaisuudesta. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja koulutuksen järjestäjäverkon kehittämiseen yhdellä rehtorilla oli selkeä visio: aikuiskoulutusta ja nuorisopuolen koulutusta tulisi kehittää Varsinais-Suomessa erikseen. Toinen rehtori ilmaisi kuitenkin vastakkaisen mielipiteen asiasta. Hänen mukaansa tärkeää olisi kehittää juuri aikuiskoulutusta, nuorisostaan koulutusta ja oppisopimuskoulutusta yhtenä kokonaisuutena. Myös kolme muuta rehtoria painotti koko ammatillisen koulutuksen kattavaa maakunnallista mallia. Maakunnassa tulisi heidän mukaansa olla kaksi tai kolme hallinnollisesti yhtenäistä koulutuksen järjestäjää. Yhteistyökehittämiseen kaivattiin vapaaehtoisuutta. Yksi rehtori korosti, että vapaaehtoisuuteen pohjautuvia neuvotteluja on jo käyty ja käydään, eikä silloin pitäisi käydä väkinäisiä keskusteluja yhdistymisestä. Yhden rehtorin vastauksessa painotettiin myös opiskelijoitten näkökulman huomioimisen tärkeyttä yhdistämisessä.

3 Oppisopimustoimistojen johtajien haastattelut

Arviointia varten haastateltiin kuuden varsinaissuomalaisen oppisopimustoimiston johtajaa. Oppisopimustoimistojen johtajien haastattelut rakentuivat viiden teeman ympärille. Teemat olivat *oppisopimustoimiston tunnettuus, toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkko ja koulutuksen taloudellisuus Varsinais-Suomessa, työvoimatarpeen ja koulutuksen vastaavuus Varsinais-Suomessa, yhteistyö sekä toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja koulutuksen järjestäjäverkon kehittäminen Varsinais-Suomessa.*

Oppisopimustoimistojen johtajat kertoivat oppisopimustoimistojen tiedottamisessa ja markkinoinnissa käytettävän samoja kanavia kuin oppilaitokset käyttävät omassa markkinoinnissaan eli esimerkiksi internetiä, lehti-ilmoittelua ja esitteitä. Tämän lisäksi kouluissa,

y yrityksissä tai oppisopimustoimistoissa järjestetään informaatiotilaisuuksia. Usein tiedottamisessa tehdään yhteistyötä alueen oppilaitosten tai TE-keskuksen kanssa. Tärkeän tiedottamiskanavan muodostavat koulutustarkastajien vierailut yrityksissä. Muutama haastateltava muistutti, että oppisopimuskoulutuksessa opiskelevat tai sen kautta ammattiin valmistuneet ovat usein oppisopimuskoulutuksen parhaat markkinoijat työpaikoilla. Kaksi oppisopimustoimiston johtajaa kertoi, ettei oppisopimuskoulutusta niinkään markkinoida, vaan enemmänkin toimitaan kysyntälähtöisesti. Markkinointi ei kannata, koska silloin kiinnostus kohdistuu usein lähinnä lisäkoulutuksena annettavaan oppisopimuskoulutukseen, jonka määrä on kiintiöin saneltu.

Vaikka oppisopimuskoulutuksen tunnettuus on viime vuosina parantunut, pitivät haastateltavat oppisopimuskoulutuksen tunnettuutta vielä riittämättömänä. Oppisopimuskoulutus ehkä tunnetaan yhtenä koulutusmuotona, mutta etenkin yrityksissä oppisopimuskoulutuksen edellytykset ja muut yksityiskohdat ovat vielä vieraita. Kolme oppisopimustoimistojen johtajaa oli sitä mieltä, että on vahvasti yrityskohtaista, kuinka hyvin oppisopimuskoulutus tunnetaan. Yksi heistä lisäsi, että etenkin pk-yritysten tiedot oppisopimuskoulutuksesta ovat puutteellisia. Toisaalta oppisopimuskoulutuksen tunnettuus ei kuitenkaan ole kiinni pelkästään tiedottamisesta tai tiedon saamisen helppoudesta. Tietoa on yhden haastateltavan mukaan tarjolla, mutta yritysten edustajilla ei ole aikaa tutustua oppisopimuskoulutukseen.

Oppisopimuskoulutuksesta tiedottamista voitaisiin haastateltavien mukaan kehittää esimerkiksi lisäämällä oppisopimustoimistojen suoria kontakteja yrityksiin. Yhden oppisopimustoimiston johtajan vastauksessa kaivattiin yhteisiä käytänteitä oppisopimuskoulutuksesta tiedottamiseen. Toinen johtaja taas totesi, että oppisopimuskoulutuksen tiedottamista rajoittavat oppisopimustoimiston käytössä olevien resurssien vähäisyys. Muutama haastateltava kritisoi myös valtion vähäistä panostusta oppisopimuskoulutuksen kehittämiseen. Ongelmana pidettiin mm. sitä, ettei Opetushallituksessa ole ollut oppisopimuskoulutuksen kehittämisestä vastaavaa henkilöä. Oppisopimuskoulutuksen kehittäminen onkin haastateltujen mukaan jäänyt pitkälti toimijoiden ja vapaaehtoisten yhteistyörinkien harteille. Oppisopimuskoulutusta koskevat käytännötkin ovat siten muodostuneet erilaisiksi eri paikkakunnilla. Parempaan päin ollaan haastateltavien mukaan kuitenkin menossa, sillä oppisopimuskoulutuksen kehittämistä pohtimaan on asetettu valtakunnallinen työryhmä.

Oppisopimustoimistojen johtajat tarkastelivat toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen tärkeintä tehtävää sekä opiskelijan että työelämän näkökulmasta. Koulutuksen tärkeimpänä tehtävänä nähtiin

ammattitaidon takaaminen opiskelijalle ja toisaalta ammattitaitoisen työvoiman tuottaminen työelämälle. Kahden haastateltavan vastauksissa korostui pelkästään työelämän näkökulma. Yksi haastateltava muistutti, että ammatillisen koulutuksen on opetettava työelämävalmiuksien ja ammatillisten valmiuksien lisäksi myös vastuunottoa omista työtehtävistä. Yksi haastateltava korosti alueellista näkökulmaa eli ammatillisen koulutuksen tulee tuottaa työvoimaa oman alueen yritysten tarpeisiin. Sama haastateltava nosti esille ammatillisen koulutuksen kasvatustehtävän. Kaksi haastateltavaa korosti ammatillisen koulutuksen merkitystä turvaverkkona peruskoulun päättävälle.

Oppisopimustoimistojen johtajat pitivät toisen asteen ammatillisen koulutuksen koulutustarjontaa kattavana, mutta useimmat samalla myös kovin hajanaisena. Osa haastateltavista ei kuitenkaan pitänyt hajanaisuutta ja päällekkäistarjontaa ongelmana. He korostivat, että etenkin nuorisoasteen opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus ammatilliseen koulutukseen lähellä kotia. Päällekkäistarjonnan puolustajat totesivat myös, että päällekkäisyyksistä huolimatta opiskelijapulaa ei ole ollut ja opiskelijoilla tuleekin olla valinnanvaraa. Tarjonnan päällekkäisyyden arveltiin johtuvan siitä, että oppilaitokset kilpailevat keskenään opiskelijoista. Koska ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä perustuu pitkälti opiskelijamääriin, järjestetään sellaista koulutusta, mihin riittää hakijoita. Yhden haastateltavan mielestä oppilaitokset voisivat tehdä enemmän yhteistyötä keskenään koulutustarjonnan suunnittelussa päällekkäisyyksien välttämiseksi. Toisaalta eri oppilaitokset voisivat tarjota samaa koulutusta erilaisin painotuksin tai eri kohderyhmille. Myös oppisopimuskoulutuksen näkökulmasta koulutustarjonta on kattavaa ja teoriakoulutukset saadaan pääsääntöisesti ostettua lähialueen oppilaitoksista. Yksi oppisopimusjohtaja muistutti, ettei kaikkia harvinaisempia koulutuksia ole edes tarkoituksenmukaista järjestää Varsinais-Suomessa, vaan teoriakoulutusta voidaan ostaa myös muiden maakuntien oppilaitoksista.

Oppisopimustoimistojen johtajat pitivät toisen asteen ammatillista koulutusta sekä tuloksellisena että tehokkaana. Yksi johtajista ei osannut kommentoida tuloksellisuutta toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen osalta, mutta ainakin ammatillinen lisäkoulutus on hänen mukaansa sekä tehokasta että tuloksellista. Yhden johtajan mukaan oppisopimuskoulutuksen tehokkuus ja tuloksellisuus ovat riippuvaisia neljän eri toimijan, oppilaitoksen, opiskelijan, oppisopimustoimiston ja työnantajan, yhteistyön onnistumisesta. Kaksi haastateltavaa piti tuloksellisuusrahoituksen käyttöä hyvänä mittarina oppilaitoksen tuloksellisuudesta. Toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa tuloksellisuusrahoitus on jo käytössä ja lisäkoulutuksessakin se ollaan ottamassa käyttöön.

Oppisopimustoimistojen johtajien mukaan oppisopimuskoulutus on koulumuotoiseen ammattiopetukseen verrattuna joustava koulutusmuoto. Oppisopimuskoulutuksella pystytään reagoimaan nopeasti työvoimatarpeiden muutoksiin. Kaksi haastateltavaa korosti oppisopimuskoulutusta nimenomaan aikuisten koulutusmuotona. Toinen heistä näki oppisopimuskoulutuksen palvelevan ammatinvaihtajia tai niitä, jotka ensimmäistä kertaa hankkivat jonkin tutkinnon aikuisena. Toinen vastaajista näki oppisopimuskoulutuksen roolin lähinnä lisäkoulutuksen antajana ja elinikäisen oppimisen turvaajana. Oppisopimuksella opiskelevat ovatkin haastateltavien mukaan pääsääntöisesti aikuisia. Oppisopimuskoulutusta ei edes pidetty sopivana juuri peruskoulusta valmistuneille. Yksi oppisopimustoimistojen johtajista totesi, että oppisopimuskoulutuksen rooli ei ole olla toinen mahdollisuus niille opiskelijoille, jotka eivät sopeudu oppilaitosmuotoiseen opiskeluun.

Oppisopimuskoulutuksessa opintojen keskeyttäminen on melko harvinaista. Keskeyttämisiä tulee lähinnä opintojen alussa koeajalla, jolloin oppisopimus voidaan purkaa toisen osapuolen toivomuksesta. Koeajan jälkeen keskeyttämisiä tapahtuu vain harvoin. Taloudellinen taantuma vaikuttaa oppisopimuskoulutuksen keskeyttämiseen siten, että yritykset joutuvat joskus purkamaan sopimuksen. Kovin yleistä se ei kuitenkaan ole. Opiskelijoiden keskeyttämiseen taantuma vaikuttaa toiseen suuntaan eli taantumassa oppisopimuksista pidetään tiukasti kiinni. Joillekin opiskelijoille oppisopimuskoulutus voi osoittautua liian vaativaksi ja aikaa vieväksi opiskelijan elämäntilanteeseen nähden.

Oppisopimustoimistojen johtajien mielestä nykyinen toisen asteen ammatillisten oppilaitosten koulutustarjonta vastaa vain osittain Varsinais-Suomen työvoimatarpeeseen. Varsinkaan peruskoulutuksen osalta opiskelijoiden toiveet eivät aina kohtaa työelämän tarpeita. Oppisopimuskoulutuksessa ei tätä ongelmaa tietenkään ole senkään vuoksi, että opiskelijoilla tulee olla työpaikka ennen opintoihin hakeutumista. Toisaalta työvoimatarpeessa tapahtuvat muutokset ovat usein nopeita, joten niihin on vaikea reagoida oppilaitosmuotoisella koulutuksella riittävän nopeasti. Oppisopimuskoulutuksella pystytäänkin osittain paikkailemaan aukkoja työvoimatarpeen ja tarjonnan välisessä kohtaannossa. Yksi haastateltavista uskoi, että jos ammatillisen koulutuksen tarjonta olisi alueellisesti koordinoitumpaa, voitaisiin työvoimatarpeeseen vastata nykyistä paremmin. Myös joustavuuden lisääminen ammatillisen koulutuksen opintoihin ja oppilaitosten välisen yhteistyön tehostaminen voisivat parantaa työvoimatarpeen ja koulutuksen kohtaantoa.

Suurin osa haastatteluista oppisopimustoimistojen johtajista oli sitä mieltä, että oppisopimustoimistoilla on riittävästi tietoa työelämän koulutustarpeista. Yksi haastatelluista tosin totesi, että oppisopimustoimistoille ei oikeastaan ole tiedoista hyötyä, sillä ne eivät pysty suuntaamaan koulutusta tietojen pohjalta. Oppisopimuksen solmiminen on viime kädessä kiinni asioista, joihin oppisopimustoimisto ei voi vaikuttaa, esimerkiksi työnantajien halukkuudesta solmia oppisopimus. Myös toinen haastateltava toi esille oppisopimustoimistojen toiminnan reunaehdot työvoimatarpeeseen vastaamisessa. Koska yrityksillä ei hänen mukaansa ole riittävästi tietoa oppisopimuskoulutuksesta, ne eivät osaa oppisopimuskoulutusta myöskään hyödyntää. Yksi johtajista uskoi, että oppisopimustoimistoilla on mahdollisuus saada riittävästi tietoa työvoimatarpeen muutoksista, mutta tieto on liian hajanaista. Hänen mukaansa oppisopimustoimistojen kannalta tärkeää olisikin saada enemmän koottua tietoa.

Oppisopimustoimistot tekevät jonkin verran yhteistyötä muiden varsinaissuomalaisten oppisopimustoimistojen kanssa. Vain yksi oppisopimustoimiston johtaja kertoi, että oppisopimustoimistoilla on hyvin vähän yhteistyötä. Yleisin yhteistyömuoto on oppisopimustoimistojen johtajien säännölliset tapaamiset muutaman kerran vuodessa. Muutamat kertoivat lisäksi olevansa tarpeen vaatiessa viikoittainkin yhteydessä muihin toimistoihin. Yksi haastateltava mainitsi Suomen oppisopimuskouluttajat ry:n järjestämät seminaarit ja niissä tehtävän yhteistyön. Oppisopimustoimistojen yhteistyötä ehkäisevänä tekijänä mainittiin oppisopimustoimistojen erilaiset toimintatavat. Toimintatapojen ja lomakkeiden kirjavuus sekoittaa myös työnantajia. Erilaiset toimintatavat voivat johtaa esimerkiksi siihen, että työantajat ikään kuin kilpailuttavat toimistoja, ja tekevät sopimuksen sen toimiston kautta, joka maksaa työantajalle parhaat kulukorvaukset. Toimintatapojen yhtenäistäminen onkin yksi hyvä tavoite, johon oppisopimustoimistojen yhteistyöllä voitaisiin päästä. Yksi haastateltava oli sitä mieltä, että yhteistyön esteenä ovat oppisopimustoimistojen vähäiset resurssit ja toisaalta myös haluttomuus tehdä yhteistyötä.

Puolet haastatelluista oppisopimustoimistojen johtajista ei tiennyt, onko toisen asteen ammatillisten oppilaitosten välillä yhteistyötä. Kaksi heistä epäili, ettei yhteistyötä juurikaan ole, mikä johtuu oppilaitosten välisestä kilpailusta. Yksi taas uskoi yhteistyötä olevan, muttei osannut tarkemmin kertoa, millaista yhteistyötä. Kaksi oppisopimustoimiston johtajaa arveli yhteistyötä tehtävän jonkin verran koulutusaloittain ja hankkeissa. Toinen heistä kaipasi ammatilliseen koulutukseen yhteisiä toimintalinjoja, esimerkiksi maakunnallista ammatillisen koulutuksen strategiaa. Yhden oppisopimustoimiston johtajan mielestä ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä on tällä

hetkellä jonkin verran, mutta yhteistyötä tulisi vielä lisätä. Hän mukaansa yhteistyötä voitaisiin tehdä enemmän hallinnollisissa asioissa, esimerkiksi tutkintojen antamiseen liittyvissä lupasioissa. Kaikki haastateltavat pitivät toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä hyödyllisenä. Lisäämällä yhteistyötä voitaisiin parantaa oppilaitosten tehokkuutta jakamalla työtehtäviä, poistamalla päällekkäistä työtä ja suuntaamalla resursseja. Yhteistyön tekemisellä ei nähty olevan mitään haittaa, ja kaikki haastateltavat olivatkin yhteistyön kehittämisen kannalla. Yksi haastateltava totesi yhteistyön olevan vaativaa. Hän arveli erilaisten käytäntöjen voivan vaikeuttaa yhteistyötä. Toinen haastateltava taas korosti, että tärkeää olisi suunnitella yhteistyötä pitkällä aikavälillä.

Useimmat haastateltavista eivät tieneet, onko toisen asteen ammatillisilla oppilaitoksilla yhteistyötä muiden varsinaissuomalaisen oppilaitosten kuten peruskoulujen, lukioiden, ammattikorkeakoulujen tai vapaan sivistystyön oppilaitosten kanssa. Osa arveli, että yhteistyötä on jonkin verran. Yksi haastateltavista korosti peruskoulujen kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä. Hänen mukaansa jo alakouluikäisille oppilaille tulisi käydä koulussa kertomassa ammateista ja ammatillisesta koulutuksesta. Toinen taas oli sitä mieltä, että yhteistyön vähäisyys johtuu yhteistyön koordinoimattomuudesta. Vain muutama haastateltava osasi vastata kysymykseen, pitäisikö yhteistyötä toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja muiden oppilaitosten välillä olla nykyistä enemmän. He toivoivat yhteistyötä tehtävän enemmän. Yhteistyön tulee kuitenkin olla tarkoituksenmukaista ja toimivaa.

Toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja yritysten välisen yhteistyön katsottiin lisääntyneen työssäoppimisjaksojen tultua kaikille aloille. Yhteistyön nähtiin vaikuttavan suoraan koulutuksen ja työvoimatarpeen parempaan vastaavuuteen. Haastateltavat korostivat kuitenkin, että on vaikea sanoa, onko yhteistyötä vieläkin riittävästi. Yksi haastateltavista kertoi, että yritysten puolelta työssäoppimisjaksot koetaan usein työläinä, sillä yrityksen tulee nimetä ohjaaja valvomaan opiskelijan työtä ja työturvallisuutta. Haastateltava kuitenkin muistutti, että samalla yritykset saavat ilmaista työvoimaa, joten valitus ei hänen mielestään ole täysin aiheellinen. Sama haastateltava vielä jatkoi, että osa yrityksistä ymmärtää opiskelijoiden olevan tulevaisuuden työntekijöitä, joten näissä yrityksissä työssäoppimisjaksoille ollaan valmiita panostamaan. Tärkeää olisi, että yhteistyön kautta yritykset voisivat vaikuttaa koulutuksen sisältöihin ja siten saada valmistuvista opiskelijoista työvoimaa, joiden osaaminen vastaa työelämän tarpeita. Eräs kanava, jolla elinkeinoelämä voi vaikuttaa toisen asteen ammatillisen koulutuksen sisältöihin, ovat neuvottelukunnat. Yksi oppisopimustoimiston johtajista oli sitä mieltä, että yhteistyötä tehdään tällä hetkellä jo riittävästi.

Hän muistutti, ettei ammatillisen koulutuksen perustehtävä eli opettaminen saa vaarantua liiallisten yhteistyövaatimusten vuoksi.

Kaikki oppisopimustoimistojen johtajat tunsivat jonkin verran opetusministeriön Ammattiopistostrategiaa, ja pääosin strategiaan suhtauduttiin myönteisesti. Yksi oppisopimustoimiston johtaja painotti isompien hallinnollisten kokonaisuuksien myötä syntyvää resurssien säästöä. Hänen mukaansa nykyisessä koulutuksen järjestäjäverkossa on tehostettavaa, ja palvelujen laatu ja toiminnot voisivat olla yhtenäisempiä asiakkaiden suuntaan. Haastateltava kuitenkin muistutti, että varsinkin nuorisasteen koulutusta pitää jatkossakin järjestää alueellisesti. Strategian sisältämät ehdotukset suuremmista kokonaisuuksista saivat myös kritiikkiä. Yhden oppisopimustoimiston johtajan mukaan tärkeämpää olisi toteuttaa strategian mukaista toimintaa yhteistyöverkostojen kautta eikä yhdistämällä. Hän kuitenkin myönsi, että käytännössä yhdistäminen on usein helpompaa kuin toimivan yhteistyön rakentaminen. Vain yksi oppisopimustoimiston johtajista suhtautui Ammattiopistostrategiaan hyvin kriittisesti. Hänen mielestään valtio toimii oppilaitosten yhdistämistoimissaan heilurin tavoin; välillä yhdistetään suuremmiksi kokonaisuuksia, sitten puretaan, kunnes taas yhdistetään. Kahden erilaisen toimintakulttuurin yhdistäminen toimivaksi kokonaisuudeksi vaatii kuitenkin vuosikymmenten työn. Haastateltava olisi kaivannut myös lisää vapaaehtoisuutta yhdistämisiin. Yhdistymisten hyötyinä hän mainitsi hallinnollisten päällekkäisyyksien vähenemisen. Yksi oppisopimustoimiston johtajista kannatti oppilaitosten yhdistämisiä. Hänen mukaansa yhdistymisten toteutuminen edellyttäisi painostusta. Hän epäili, ettei opetusministeriön Ammattiopistostrategiaa ole kentällä otettu vastaan siinä hengessä kun ministeriössä olisi toivottu.

Oppisopimustoimistojen johtajat olivat sitä mieltä, että toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhdistymisellä tai yhdistämisellä on sekä hyviä että huonoja puolia. Yhdistämisten hyvinä puolina mainittiin mm. koulutuksen laadun ja yhteistyömahdollisuuksien paraneminen, koulutuksen parempi koordinoituminen ja kilpailun väheneminen. Tärkeänä pidettiin sitä, ettei yhdistyminen kasvata hallintoa ja että säästyneitä resursseja ohjataan koulutukseen. Vaikka oppilaitosten yhdistämisissä nähtiin hyviäkin puolia, niin vastauksissa painottuivat enemmän kriittinen suhtautumistapa ja yhdistymisten mahdolliset haitat. Yksi oppisopimustoimiston johtaja kannatti oppilaitosten yhdistämisiä silloin, kun siihen on hyvät perustelut. Hän oli erityisen huolissaan mahdollisista pakkoyhdistämisistä ja niiden seurauksista. Toinen johtaja taas kannatti oppilaitosten yhdistämisiä tiettyyn kokoon asti, jotta yksikön toiminta säilyisi optimaalisena. Liian suuret yksiköt eivät ole haastateltavan mukaan kuitenkaan enää toimiva kokonaisuuksia. Suurten yksiköiden

toimimattomuus tuli esille erään toisenkin haastateltavan vastauksessa. Hän epäili, että suurten kokonaisuuksien myötä syntyy lisää byrokratiaa ja koulutuksen laatu kärsii. Haastateltava painotti erityisesti opiskelijan näkökulman tarkastelua yhdistymisten mahdollisia hyötyjä ja haittoja punnittaessa. Opiskelijoiden näkökulman huomioimisen nosti esille toinenkin oppisopimustoimiston johtaja. Hänen mukaansa ei ole opiskelijoiden edun mukaista, jos yhdistämisten myötä alueellinen koulutustarjonta vähenee. Toisaalta ammatillisten oppilaitosten yhdistymiset voivat vaikuttaa myös kunnan talouteen, sillä kunnat toimivat usein ammatillisten oppilaitosten ylläpitäjinä. Yksi oppisopimustoimiston johtaja oli huolissaan siitä, että pienet yksiköt, joilla on hyvät työelämäyhteydet ja muutenkin edistyksellistä toimintaa, jäävät yhtenäistämässä isojen yksiköiden jalkoihin. Vastuun ja vallan siirtyminen pois pienestä yksiköstä voi hävittää mm. pedagogisesti edistyksellisiä asioita. Toinen haastateltava taas pohti toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhdistymisiä erikoistuneiden oppilaitosten näkökulmasta. Hän epäili, toimisiko tiettyyn alaan erikoistuneen oppilaitoksen sisällyttäminen isompaan kokonaisuuteen, vai pitäisikö hyötyjä hakea oppilaitosten välistä yhteistyötä tehostamalla.

Osa oppisopimustoimistojen johtajista kannatti oppisopimustoimistojen yhdistämisiä, osa taas kritisoi niitä. Kaksi oppisopimustoimiston johtajaa piti hyvänä mallina sitä, että olisi yksi maakunnallinen oppisopimustoimisto, jolla on paikallisia toimipisteitä. Toinen heistä piti kuitenkin tärkeänä, että oppisopimustoimistoilla olisi entistä itsenäisempi rooli suhteessa taustaorganisaatioonsa. Toinen heistä korosti ko. mallin hyötyjä, esimerkiksi toiminnan yhtenäistymistä ja palvelujen tasapuolistumista. Toisaalta haastateltava muistutti, ettei yhdistäminen ole yksinkertaista eikä sitä voi toteuttaa lyhyellä aikavälillä, koska oppisopimustoimistot ovat vahvasti sidoksissa taustaorganisaatioonsa. Maakunnallinen koordinaatio ainakin jollain tasolla olisi haastateltavan mukaan kuitenkin järkevää. Sama haastateltava jatkoi vielä, että nykyinen toiminta, jossa jokainen oppisopimustoimisto haluaa vain tiukasti pitää kiinni omista toimintatavoistaan, ei voi jatkua. Yhdistämisten myötä mm. yhteiset resurssit saataisiin tehokkaammin käyttöön ja toimintatapoja sekä käytänteitä voitaisiin yhdenmukaistaa. Sama haastateltava lisäsi vielä lopuksi, että ihanteellisin malli toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestämisessä olisi, että jokainen taho, sekä toisen asteen koulutus, aikuiskoulutus että oppisopimuskoulutus olisi toteutettu yhden maakunnallisen mallin mukaan. Yksi oppisopimustoimiston johtaja oli sitä mieltä, että yhdistämiset ovat eduksi erityisesti pienille oppisopimustoimistoille, jolloin heillä olisi enemmän resursseja niin elinkeinoelämän muutosten seuraamiseen kuin koulutuksen kehittämiseen. Toisaalta haastateltava huomautti, ettei välttämättä ole tarkoituksellista yhdistää organisaatioita, vaan samat hyödyt voitaisiin saada verkostoitumalla. Usein oppisopimustoimistojen yhdistämiseen suhtauduttiin

ristiriitaisesti; esille tuotiin sekä hyötyjä että haittoja. Kaksi oppisopimustoimiston johtajaa totesi, että tällä hetkellä oppisopimustoimistot ovat saman lainsäädäntöjen ja asetusten alla, jotka jo yhtenäistävät niiden toimintaa. Molemmat suhtautuivat yhdistämisiin kriittisesti, eivätkä osanneet esittää suoraan mitään mallia sen toteuttamiseen. Toinen heistä oli sitä mieltä, että ainakaan sellaisissa yhdistämistilanteissa, joissa toinen oppisopimustoimisto on paljon tehokkaampi toista, ei yhdistäminen tuo mitään hyötyjä. Toinen taas painotti, että paikallinen toiminta ja päätäntävalta tulee ehdottomasti säilyttää, jotta paikallisen elinkeinoelämän tarpeet tulevat tunnistetuiksi. Sama haastateltava jatkoi edelleen, että vaikka yhden organisaation malli on puitteiltaan mahdollista toteuttaa, hän epäili sen käytännön onnistumista esimerkiksi rahoituksen tasapuolisen jakamisen suhteen. Yksi oppisopimustoimiston johtajista ei osannut mainita mitään haittoja, mitä oppisopimustoimistojen yhdistämisellä voisi olla.

Oppisopimustoimistojen johtajista neljä oli sitä mieltä, että oppilaitosten tai oppisopimustoimistojen yhdistämisiin ei tähdätä pelkästään säästöjen takia. Kaksi heistä oli sitä mieltä, että toiminnan rationalisoiminen ja siitä tulevat hyödyt, esimerkiksi työntekijöiden ammattitaidon parempi hyödyntäminen, ovat säästöjä merkittävämpiä tekijöitä yhdistämisten takana. Yksi oppisopimustoimiston johtajista pelkäsi, että yhdistämisestä johtuva hallinnon kasvaminen tuo pikemminkin lisäkuluja kuin säästöjä. Toisaalta esimerkiksi yhteisten tietojärjestelmien osalta voitaisiin hakea säästöjä. Toinen taas uskoi, ettei pienillä oppisopimustoimistoilla ole edes mahdollisuutta yrittää säästää, koska kaikki resurssit menevät toiminnan eteenpäin viemiseen ja elinkeinoelämän vauhdissa mukana pysymiseen. Sen sijaan yhden oppisopimustoimistojohtajan mielestä yhdistämisillä pyritään nimenomaan säästöihin. Hän piti yhdistämisistä myös valtapelinä.

Oppisopimustoimistojen johtajien näkemykset siitä, kuinka monta oppisopimustoimistoa Varsinais-Suomen alueella tarvittaisiin, vaihtelivat. Osa piti nykyistä oppisopimustoimistojen määrää sopivana eikä kannattanut määrän vähentämistä. Yksi oppisopimustoimiston johtaja oli sitä mieltä, että yksi maakunnallinen organisaatio on täysin riittävä, kunhan sen toimipisteitä ei keskitetä vaan säilytetään paikallisesti. Osa oppisopimustoimistojen johtajista puolestaan kaipasi oppisopimustoimistojen määrän vähentämistä. Yksi korosti, että oppisopimustoimistojen vähäisempi määrä palvelisi erityisesti yrityksiä. Toinen taas nosti esille mm. palveluiden yhdenmukaistumisen ja tasapuolistumisen. Hän myös painotti, että oppisopimustoimistojen tulisi olla erillään koulutuksen järjestäjien organisaatioista, jolloin oppisopimuskoulutuksen saama rahoitus menisi suoraan työelämän koulutustarpeiden toteuttamiseen.

Oppisopimustoimistojen johtajat löysivät toisen asteen ammatilliselle koulutukselle monia haasteita, mutta myös mahdollisuuksia. Yksi oppisopimustoimiston johtajista piti toisen asteen ammatillisen koulutuksen mahdollisuutena kattavan koulutustarjonnan tarjoamista Varsinais-Suomessa, jolloin työelämän eri ammattialoille voidaan tuottaa tarvittavaa työvoimaa. Haastateltavan mukaan aikuiskoulutuksen puolella mahdollisuuksia on rajattomasti, kunhan vain saadaan työnantajat ja työntekijät ymmärtämään ammatillisen kehittymisen tärkeys. Moni haastateltavista mainitsi toisen asteen ammatillisen koulutuksen haasteena työelämän tarpeisiin vastaamisen. Koettiin, että oikean ennakoitiedon hankkiminen niin tarvittavista aloituspaikkamääristä, koulutusaloista kuin tutkintojen sisällöistä on vaikeaa. Yksi haastateltavista lisäsi, että työelämän tarpeisiin vastaaminen on toisaalta myös mahdollisuus. Edelleen yksi oppisopimustoimiston johtajista piti tärkeänä joustavuuden lisäämistä tutkintoihin, jotta työelämän tarpeisiin voitaisiin paremmin vastata. Tutkintojen yksilöllistäminen ja räätälöinti, niin että ne palvelevat yritysten sekä opiskelijoiden tarpeita, on samalla toisen asteen ammatillisen koulutuksen mahdollisuus. Toinen oppisopimustoimiston johtajista muistutti, ettei toisen asteen ammatillinen koulutus pysty koskaan vastaamaan työelämän tarpeisiin täysin, koska perustutkintokoulutus antaa vain perusosaamisen taidot, kun taas työelämässä tarvittavat taidot ja osaaminen ovat sitä laajempia. Kaksi oppisopimustoimistojen johtajaa nosti esille yhdistymisten myötä syntyneiden suurten oppilaitosten tuottamat haasteet koulutuksen ja työelämän vastaavuudelle. He uskoivat, että isot oppilaitoskokonaisuudet ovat hitaita ja jäykkiä rakenteiltaan, jolloin reagoitiherkkyys ja -nopeus työelämän muutoksiin kärsii entisestään. Jotta reagoitiherkkyyttä ja työelämävalppautta voidaan pitää yllä, tulee ammatillisen koulutuksen byrokratian olla kevyttä ja koulutustarjonnan yhdessä toteutettua. Jos tässä onnistutaan, niin haaste kääntyy toisen asteen ammatillisen koulutuksen yhdeksi mahdollisuudeksi. Muutama haastateltava mainitsi toisen asteen ammatillisen koulutuksen haasteeksi aloituspaikkojen riittävyyden.

Oppisopimustoimistojen johtajat toivat esiin oppisopimuskoulutuksen haasteita monesta eri näkökulmasta, mutta mahdollisuuksia ei juurikaan haastatteluissa pohdittu. Vain yksi oppisopimustoimiston johtajista pohti oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksia. Hänelläkin tosin mahdollisuudet kietoutuivat yhteen haasteiden kanssa. Haasteena hän piti sitä, että oppisopimuskoulutuksella pystytään tuottamaan elinkeinoelämälle riittävästi laadukkaita palveluja. Mahdollisuutena tässä on se, että oppisopimuskoulutuksen volyymia on mahdollista muuttaa nopeasti työelämän tarpeiden mukaan. Tämä edellyttää kuitenkin kiintiöpaikkamäärien kasvattamista valtionhallinnon puolelta. Haasteena sama haastateltava toi esiin oppisopimuskoulutuksen laadukkuuden varmistamisen. Erityisesti haasteena ovat arvioinnit.

Koulutuksen järjestäjällä on usein tavoitteena saada jokaiselle opiskelijoille tutkintotodistus, jolloin voi käydä niin, että arviointitasoa alennetaan, jotta tavoitteeseen päästään. Haastateltava muistutti, että tämä ehkä palvelee oppilaitoksia hetkellisesti, mutta tahraa oppisopimuskoulutuksen maineen, jolloin seuraukset ovat pitkäkestoisia. Oppisopimuskoulutuksen maineen tahraantumisen väärinkäytösten takia toi esille toinenkin oppisopimustoimiston johtaja. Hän peräänkuulutti säädösten yhtenäistämistä ja täsmentämistä niin, että koko valtakunnan tasolle saataisiin yhtenäiset käytänteet. Näin ollen myös väärinkäytösten mahdollisuudet minimoitaisiin. Yksi oppisopimustoimiston johtaja piti haasteena oppisopimustoimistojen riittämättömiä resursseja. Hänen mukaansa nykyisellä henkilöstömäärällä ei pystytä riittävästi ohjaamaan opiskelijoita ja varmistamaan koulutuksen laatua. Resurssien riittämättömyydestä oli huolissaan toinenkin haastateltava. Resurssipulaa voisi helpottaa hänen mukaansa oppisopimustoimistojen yhteistyö tai yhdistyminen. Lisäksi haastateltava mainitsi oppisopimuskoulutuksen haasteeksi vaikeuden pysyä työelämän tarpeiden perässä, erityisesti pienten erikoisalojen osalta. Kaksi oppisopimustoimiston johtajaa näki oppisopimuskoulutuksen haasteena joustamattomuuden. Molemmat heistä toivoivat enemmän joustavuutta rahoitukseen, jotta tutkintoja voisi suorittaa osissa. Tällä hetkellä rahoitus suosii kokonaisten tutkintojen suorittamisia. Haastateltavat toivoivat joustavuutta myös oppisopimuskoulutuksen työsuhteisiin, jotka tällä hetkellä perustuvat määräaikaisiin, yhden työnantajan työsuhteisiin. Työsuhteiden joustamattomuus ja vaikea purkaminen vähentävät työnantajien halukkuutta oppisopimuskoulutuksiin.

Oppisopimustoimistojen johtajat toivat esille monta ehdotusta, miten toisen asteen ammatillista koulutusta, oppisopimuskoulutusta ja koulutuksen järjestäjäverkkoa tulisi kehittää. Suurin osa haastateltavista pohti kehittämiskysymystä toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon näkökulmasta. Näkemykset verkon kehittämisestä olivat kuitenkin erilaisia. Yksi oppisopimustoimiston johtajista hyväksyi Ammattiopistostrategian mukaisen näkemyksen suuremmista kokonaisuuksista, mutta painotti, että nuorisoasteen ammatillinen koulutus tulee säilyttää paikallisena. Nuorille suunnattu koulutus pitää saada läheltä, jotta nuori pystyy opiskelemaan kotoaan käsin. Toinen oppisopimustoimiston johtaja oli sitä mieltä, että nuorisoaste ja aikuiskoulutus on pidettävä ammatillisessa koulutuksessa erillään. Sen sijaan etenkin aikuiskoulutuksen puolella järjestäjäverkon tiivistäminen olisi tarpeen. Haastateltava uskoi, ettei pelkällä yhteistyöllä pystytä toisen asteen ammatillista koulutusta kehittämään vaan vaaditaan yhdistymisiä, jotta siinä onnistutaan. Toisaalta painotettiin myös yhteistyön tärkeyttä ja sen kehittämistä. Yksi oppisopimustoimiston johtaja peräänkuulutti ennakoitietoihin perustuvien ja yhteistyössä toteutettujen koulutustarjontasuunnitelmien tekemistä päällekkäisyyksien estämiseksi.

Näin osa oppilaitoksista voisi erikoistua tiettyjen alojen kouluttamiseen. Toinen taas oli sitä mieltä, että oppilaitosten yhdistymisten jälkeenkin olisi tärkeää kehittää alueellista yhteistyötä ja luoda edellytyksiä sille. Haastateltava ehdotti esimerkiksi alueellista koordinaattoria, joka ohjailisi toimintaa katsomalla mitä koulutuksia tarvitaan ja kuka koulutukset järjestää, niin nuorisoasteen, aikuiskoulutuksen kuin oppisopimuskoulutuksenkin puolella. Näin eri tahojen vahvuuksia voitaisiin hyödyntää paremmin.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kehittäminen sai myös vastakkaisen mielipiteen. Yksi oppisopimustoimiston johtajista haluaisi purkaa jo olemassa olevia isompia organisaatioita ja antaa mahdollisuuden koulutusaloittain tapahtuvalle yhteistyölle. Yhteistyön hyötyinä olisi mm. yhteisten kalustojen hyödyntäminen ja oppilaitosten koulutustarjonnan koordinoiminen. Kolme oppisopimustoimiston johtajaa pohti kehittämiskysymystä oppisopimuskoulutuksen näkökulmasta. Yksi heistä näki kehittämistä oppisopimustoimistoverkon suhteen. Hän oli sitä mieltä, että hallinnollisesti maakunnan tasolla yhden organisaation malli on hyvä, jos ainakin osa toimipisteistä säilytetään paikallisesti. Tärkeää on myös se, että rakenteet ja hallinto säilyivät kevyinä ja joustavina, eivätkä muutu yhdistymisten myötä byrokraattisemmiksi ja raskaammiksi. Toinen oppisopimustoimiston johtaja taas oli sitä mieltä, että oppisopimuskoulutuksessa byrokratiaa on jo nykyisellään liikaa. Haastateltavan mukaan lisää kehittämistä tarvittaisiin monen asian suhteen. Sama haastateltava jatkoi vielä, että isompien organisaatioiden ja yhteistyön myötä voitaisiin saada mm. resursseja tehokkaampaan käyttöön, mikä tulisi lopulta työnantajien ja opiskelijoiden hyväksi.

Tiiviimpi yhteistyö ja oppisopimustoimistojen yhdistämiset eivät ole yhden haastateltavan mielestä kiinni oppisopimustoimistojen halusta, vaan enemmänkin oppisopimustoimistojen taustaorganisaatioiden väännöistä. Haastateltava pohti, kuinka kauan mahtaa yhdistämistoimissa kestää Varsinais-Suomen tasolla, kun yhdistämiset jo yhden kaupunginkin sisällä tuottavat ongelmia. Oppisopimustoimistojen halua ja tahtoa tiiviimmälle yhteistyölle puolsi toisenkin haastateltavan kommentti. Hänen mukaansa oppisopimustoimistojen johtajat tekevät jo parhailaankin hyvää yhteistyötä ilman yhteistä toimistoa. Jatkossa tarvittaisiin lisää yhteistyötä sekä yhdenmukaisia toimintamalleja yhteistyölle työelämän kanssa.

4 Sidosryhmien ja opiskelijajärjestön edustajien haastattelut

Arviointia varten haastateltiin myös työnantaja- ja yrittäjäjärjestöjen edustajia, työntekijöiden keskusliittojen edustajia, alueellista työ- ja koulutuspolitiikkaa hoitavia asiantuntijoita, ja maakuntahallituksen puheenjohtajia. Näiden viidentoista henkilön haastattelut on analysoitu tässä luvussa, ja heistä käytetään nimitystä sidosryhmien edustajat. Lisäksi tässä luvussa kerrotaan opiskelijajärjestön edustajan haastattelun keskeiset tulokset. Sekä sidosryhmien edustajien että opiskelijajärjestön edustajan haastattelurunko muodostui neljästä teemasta, jotka olivat *toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkko ja koulutuksen taloudellisuus Varsinais-Suomessa, työvoimatarpeen ja koulutuksen vastaavuus Varsinais-Suomessa, toisen asteen ammatillisten oppilaitosten välinen yhteistyö sekä toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja koulutuksen järjestäjäverkon kehittäminen Varsinais-Suomessa.*

Haastatelluista sidosryhmien edustajista suurin osa oli sitä mieltä, että toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen tärkein tehtävä on kouluttaa osaavia ja ammattitaitoisia työntekijöitä työmarkkinoiden tarpeisiin. Osa heistä korosti tässä tehtävässä alueellista näkökulmaa. Yksi sidosryhmien edustajista muistutti, että tehtävän toteutuminen edellyttää toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen työelämälähtöisyyden sekä oppilaitosten ja työelämän yhteistyön kehittämistä. Sidosryhmien edustajat ja opiskelijajärjestön edustaja tarkastelivat toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen tärkeimpiä tehtäviä myös opiskelijoiden näkökulmasta. Opiskelijajärjestön edustajan mielestä toisen asteen ammatillisen koulutuksen tärkeimpänä tehtävänä on valmentaa opiskelija työelämään ja antaa hänelle riittävä koulutus tuleviin työtehtäviin. Samoja asioita nostivat esille sidosryhmien edustajat: opiskelijoiden kannalta ammatillisen peruskoulutuksen tärkein tehtävä on antaa tiedolliset ja taidolliset perusvalmiudet ammatissa toimimiseen sekä kelpoisuus työhön tai jatko-opintoihin pääsemiseen. Toisaalta kaksi haastateltavaa korosti sitä, että työelämän jatkuvasti muuttuessa on tärkeää antaa opiskelijoille myös yleisiä elämässä tarvittavia taitoja, kuten vuorovaikutustaidot tai oppimaan oppimisen taito. Yksi sidosryhmien edustaja näki ammatillisen peruskoulutuksen tehtävän ja merkityksen vähentyvän jatkossa, ja ammatillisen koulutuksen muuttuvan enemmän ammattitutkintomaiseksi erityisesti aikuisopiskelijoiden osalta.

Sidosryhmien edustajien näkemykset toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkosta Varsinais-Suomessa vaihtelivat. Osa piti järjestäjäverkkoa hyvin hajanaisena, oppilaitosten rooleja ja profiloitumisia epäselvinä sekä yhteistyötä oppilaitosten välillä vähäisenä. Osa taas oli sitä mieltä, että tämän hetkinen järjestäjäverkko on toimiva. He korostivat, että on tärkeää, että

koulutusta tarjotaan alueellisesti, jolloin liiallista järjestäjäverkon tiivistämistä ei voida toteuttaa. Yksi sidosryhmien edustajista painotti, että ennen kuin koulutuksen järjestäjäverkkoa Varsinais-Suomessa muutetaan, on pohdittava tarkasti muutoksen edut ja haitat.

Opiskelijajärjestön edustaja sekä lähes kaikki sidosryhmien edustajista olivat sitä mieltä, että maakunnan näkökulmasta toisen asteen ammatillisen koulutuksen koulutustarjonta on kattavaa. Vain yksi sidosryhmien edustaja ei pitänyt koulutustarjontaa kattavana. Hän näki tarjonnassa seutukunnittain puutteita, jolloin alueen koulutustarjonta ei vastannut elinkeinoelämän koulutustarpeisiin. Tämä johtui hänen mukaansa mm. resurssien ja kuntayhteistyön vähäisyydestä. Useat sidosryhmien edustajista sekä opiskelijajärjestön edustaja olivat sitä mieltä, että varsinaissuomalaisten toisen asteen ammatillisten oppilaitosten koulutustarjonnassa on päällekkäisyyksiä. Osa haastateltavista uskoi, että koulutuksen maakunnallinen kattavuus edellyttääkin jonkin verran päällekkäisyyksiä. Koulutustarjonnan päällekkäisyydet antavat opiskelijoille hyvät valintamahdollisuudet. Opiskelijajärjestön edustajan mielestä päällekkäistarjonta antaa opiskelijoille paremmat mahdollisuudet päästä opiskelemaan haluamaansa koulutusalaan. Toisaalta päällekkäisyydet aiheuttavat koulutuskentän sekavuutta, oppilaitosten välistä kilpailua ja tehottomuutta. Osa sidosryhmien edustajista taas oli sitä mieltä, ettei päällekkäisyyksiä koulutustarjonnassa ole. He pohtivat, onko koulutuspaikkoja edes riittävästi tarjolla kaikille halukkaille. Esille tuotiin myös se, että aloituspaikkoja ei ole mitoitettu tasaisesti kaikille aloille ja alueille. Monet sidosryhmien edustajista painottivat, että koulutustarjontaa on pohdittava ensisijaisesti työelämän tarpeiden näkökulmasta.

Sidosryhmien edustajien vastaukset toisen asteen ammatillisen koulutuksen tehokkuudesta poikkesivat paljon toisistaan ja tehokkuutta tarkasteltiin myös eri näkökulmista. Kaksi sidosryhmien edustajista uskoi toisen asteen ammatillisen koulutuksen olevan pääosin tehokasta, vaikkakin myös parantamisen varaa vielä on. He eivät kuitenkaan määritelleet vastauksissaan sen tarkemmin sitä, mistä näkökulmasta he tehokkuutta tarkastelivat. Yksi sidosryhmien edustaja peilasi tehokkuutta suhteessa koulutuksen järjestäjäverkkoon. Hänen mukaansa erityisesti aikuiskoulutuksen puolella koulutuksen järjestäjäverkko kaipaisi selkeyttä ja parempaa koordinoitua. Kolme haastateltavaa mietti tehokkuutta koulutusten sisältöjen ja eri opiskelu- ja opetustapojen kautta. Heidän mielipiteensä koulutuksen tehokkuudesta eivät kuitenkaan olleet yhdensuuntaisia; yksi heistä piti koulutusta tehokkaana, toinen osittain tehokkaana ja kolmas tehottomana. Yksi sidosryhmien edustaja taas pohti, että ammatillisen koulutuksen tehokkuutta voitaisiin parantaa tutkintojen suoritusaikaa lyhentämällä. Hänen mukaansa esimerkiksi perustutkintoa suoritettaessa kaksi vuotta

voisi olla opiskelua oppilaitoksessa, ja kolmantena vuotena opiskelija siirtyisi jo ohjatusti työelämään. Sidosryhmien edustajien haastatteluissa korostettiin työssäoppimisjaksojen merkitystä opiskelijoiden ammattitaidon karttumisessa. Niillä koettiin olevan vaikutusta tehokkuuteen siten, että ne tuovat koulutukseen työelämälähtöisyyttä. Kaksi haastateltavaa toi tässä kohtaa esille, että tietyillä aloilla nopea teknologinen kehitys tuo oppilaitoksille haasteita tehokkuuden suhteen. Riittävän ammattitaidon saaminen vaatii tietyillä koulutusaloilla uutta koneistoa ja välineistöä, joiden hankkiminen voi olla taloudellinen haaste oppilaitoksille. Yksi sidosryhmien edustaja taas kritisoi toisen asteen ammatillisen koulutuksen rahoitusmallin perustuvan siihen, että määrästä palkitaan enemmän kuin laadusta. Hänen mukaansa tehokkuutta laskettaessa tulisi huomioida myös koulutuksen vaikuttavuus. Osa sidosryhmien edustajista ja opiskelijajärjestön edustaja tarkastelivat tehokkuutta koulutuksen keskeyttämis- ja läpäisyprosenttien kautta; koulutuksen koettiin olevan tehokasta, jos keskeyttämisprosentti on pieni. Opiskelijajärjestön edustaja totesi oman oppilaitoksensa opetuksen olevan hyvää, keskeyttämiä vähän ja läpäisyasteen olevan suuri. Tärkeänä tekijänä tehokkuudelle hän piti oppilaitoksensa ja alueen yritysten välistä tiivistä yhteistyötä.

Sidosryhmien edustajien mielipiteet erosivat paljon myös kysyttäessä oppisopimuskoulutusjärjestelmän toimivuudesta. Opiskelijajärjestön edustaja ja osa sidosryhmien edustajista piti oppisopimuskoulutusta toimivana ja hyvänä järjestelmänä, osa taas oli sitä mieltä, että siinä on vielä kehitettävää. Opiskelijajärjestön edustaja oli sitä mieltä, että oppisopimuskoulutukseen pääseminen on vaikeaa suuren kysynnän ja vähäisten oppisopimuspaiikkojen takia. Sidosryhmien edustajat löysivät kehittämistä puolestaan oppisopimuskoulutuksen ohjauksesta, oppisopimuskoulutuksesta tiedottamisessa, oppisopimustoimistojen määrässä ja niiden välisessä yhteistyössä sekä opiskelijakiintiöissä. Oppisopimusjärjestelmän hyvinä puolina pidettiin mm. koulutuksen tehokkuutta ja käytännönläheisyyttä sekä mahdollisuutta vastata nopeasti työelämän koulutustarpeisiin.

Sidosryhmien edustajien mielestä oppisopimuskoulutus sopii koulutusmuotona sekä kokeneille työntekijöille muodollisen pätevyyden hankkimiseen tai uudelleen kouluttautumiseen että nuorille opiskelijoille, joille akateeminen, koulumainen oppiminen ei sovi. Oppisopimuskoulutuksen ei kuitenkaan katsottu sopivan kaikille aloille. Yhden sidosryhmien edustajan mukaan oppisopimuskoulutus sopii tietyillä aloilla paremmin ammatti- ja erikoisammattitutkinnon kuin perustutkinnon suorittamiseen. Toisaalta oppisopimuskoulutuksen ei katsottu myöskään sopivan niille aloille, joissa työ on projektityyppistä, koska oppisopimuskoulutus perustuu määräaikaisiin

työsuhteisiin. Määräaikaisten työsuhteiden sitovuuden vuoksi yritykset eivät halua ottaa oppisopimusopiskelijoita, koska yritysten on vaikea ennustaa työtilannettaan pidemmällä aikavälillä. Tällaisilla aloilla oppisopimuskoulutukseen tarvittaisiinkin lisää joustoa. Määräaikaisen työsuhteen sitovuuden lisäksi yritykset voivat kokea oppisopimuskoulutuksen ongelmalliseksi sen vaatimien työläiden järjestelyjen vuoksi. Kolme sidosryhmien edustajaa toi oppisopimuskoulutuksen ongelmana esille sen, että osa yrityksistä yrittää hyödyntää oppisopimusopiskelijoita halpana työvoimana, jolloin opiskelijoiden ohjaukseen ei työpaikoilla panosteta. Yksi sidosryhmien edustaja epäili sitä, voidaanko oppisopimuskoulutuksen kautta ylipäättään kouluttaa osaavia henkilöitä, ja miten osaamisen laatu saadaan koulutuksen aikana varmistettua. Toinen sidosryhmien edustaja taas korosti, että oppisopimusopinnoissa tulisi huomioida koulutettavan aikaisempi osaaminen ja yrityksen tarpeet, ja räätälöidä koulutusta näiden mukaan.

Lähes kaikki sidosryhmien edustajat olivat sitä mieltä, ettei oppisopimuskoulutus ole riittävän tunnettua sen enempää koulutusta etsivien kuin yritystenkään keskuudessa. Vain kaksi sidosryhmien edustajaa uskoi, että oppisopimuskoulutuksen tunnettuus on riittävää koulutusta etsivien keskuudessa. Heidänkin vastauksissaan oli kuitenkin epäröintiä. Useimmat sidosryhmien edustajista korostivatkin, että oppisopimuskoulutuksesta tiedottamista tulisi lisätä. Ehdotettiin myös, että yrityksille voisi esitellä esimerkkitapauksia onnistuneista oppisopimuskoulutuksista. Näin voitaisiin vähentää mm. yritysten epäluuloja ja auttaa yrityksiä havaitsemaan, että oppisopimuskoulutuksella voidaan kouluttaa osaavaa työvoimaa yrityksen tarpeisiin.

Vain osa sidosryhmien edustajista oli sitä mieltä, että nykyinen toisen asteen ammatillisten oppilaitosten koulutustarjonta vastaa Varsinais-Suomen työvoimatarpeeseen. Moni sidosryhmien edustajista pohti, että oppilaitosten koulutustarjonnan ja työvoimatarpeen kohtaaminen ei ole onnistunutta, koska kaikilla aloilla ei valmistuneisiin nähden ole tarpeeksi työpaikkoja ja samaan aikaan on työvoimapulasta kärsiviä aloja. Samaa pohti myös opiskelijajärjestön edustaja. Hän totesi, että työpaikkoja on tarjolla vähän, eivätkä valmistuneet työllisty omalle alalleen. Opiskelijajärjestön edustajan mukaan työssäoppimispaikat ovat kuitenkin melko yleinen väylä työllistymiselle. Lisäksi haastatteluissa todettiin, että niin kutsutut trendialat luovat oman haasteensa tarjonnan ja kysynnän vastaavuudelle. Osa sidosryhmien edustajista suhtautui koulutustarjonnan ja työvoimatarpeen vastaavuuteen kriittisesti. Heidän mukaansa asenteiden, koulutusrakenteiden, -tarjonnan ja -paikkamäärien muuttaminen sekä uusien koulutettavien valmistuminen työelämään on hidasta, kun taas työelämän muutokset voivat olla hyvinkin nopeita, jolloin niihin on lähes mahdotonta vastata.

Aikuiskoulutuksella katsottiin pystyttävän vastamaan nuorisoasteen koulutusta paremmin työelämän nopeasti muuttuviin tarpeisiin.

Sidosryhmien edustajien mukaan työvoimatarpeen muutosten ennakointi on haasteellista, vaikka sitä yritetäänkin parantaa mm. tutkimuksia, tilastoja ja yritysten näkemyksiä hyödyntämällä. Osa sidosryhmien edustajista korosti, että koulutuksen aloituspaikkamäärien ja yleisesti koulutustarjonnan suuntaamisen suunnittelussa tulisi erityistä huomiota kiinnittää aloihin, joista on lähivuosien aikana siirtymässä paljon työntekijöitä eläkkeelle sekä aloihin, joiden jatkuvuudelle työelämän isot rakenteelliset muutokset kohdistuvat. Viimeksi mainitussa tilanteessa työntekijät joutuvat mahdollisesti kouluttautumaan uudelleen, jolloin tarvitaan lisää aloituspaikkoja aikuiskoulutuksen puolelle. Aloituspaikoista koettiin olevan pulaa myös toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen puolella. Opiskelijajärjestön edustaja ehdottikin oppivelvollisuuden pidentämistä 18 ikävuoteen asti, jolloin kukaan ei jäisi ilman aloituspaikkaa peruskoulun jälkeen. Sidosryhmien edustajien mukaan työvoimatarpeen muutoksia voitaisiin ennakoida paremmin mm. pitkäjänteisemmällä suunnittelulla sekä yritysten ja oppilaitosten tiiviimmällä yhteistyöllä. Koulutuksen reagointinopeutta voitaisiin tehostaa lisäämällä resursseja, vähentämällä byrokratiaa sekä huomioimalla enemmän eri tahojen, kuten työnantajien, työntekijöiden ja työnantajajärjestöjen näkemyksiä koulutussuunnittelussa. Myös erilaisten yhteistyöelimien ja neuvottelukuntien tärkeyttä avoimen keskustelun ylläpitäjänä ja työelämän tarpeiden kuulijana korostettiin. Toisaalta työelämän nopeisiin muutoksiin voisi etsiä ratkaisuja myös tutkintojen sisällöistä. Yksi sidosryhmien edustaja ehdottikin, että toisen asteen ammatillinen perustutkinto antaisi vain perusosaamisen ja valmiudet myöhemmille täydennyskoulutuksille, eikä suuntaisi niin suoraan tiettyyn ammattiin. Toinen sidosryhmien edustaja muistutti, että ammatillisen koulutuksen rooli on perusosaamisen antaminen, eikä sen tehtävä ole seurata liian vahvasti koulutuksessa ajoittain esiintyviä nk. muoti-ilmiöitä. Hän korosti maltillista muutosten seuraamista, oppilaitosten koulutustarjonnan koordinoimista sekä koulutuksen järjestäjän vastuuta. Kaksi sidosryhmien edustajaa korosti laajemmin hyväksytyyn yhteisen näkemyksen merkitystä toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestämisessä. Tällaisen näkemyksen löytäminen vaatii oppilaitoksilta sekä yhteistyötä että sitoutumista ja sitä voidaan pitää maakunnallisena haasteena.

Kysymystä siitä, miten nykyinen toisen asteen ammatillisten oppilaitosten koulutustarjonta vastaa opiskelijoiden koulutustoiveisiin, pidettiin hankalana. Sidosryhmien edustajat eivät juuri tunteneet opiskelijoiden koulutustoiveita. Esimerkiksi yksi sidosryhmien edustaja lähestyi kysymystä opiskelijoiden työllistymisen kautta, koska hän ei mielestään osannut määritellä todellisia

koulutustoiveita. Hänen mielestään työllistyminen on hyvä mittari sille, vastaako koulutus opiskelijoiden toiveisiin. Opiskelijajärjestön edustaja ja yksi sidosryhmien edustajista pohti koulutustarjonnan ja opiskelijoiden koulutustoiveiden vastaavuutta koulutuksen sisällön näkökulmasta. Opiskelijajärjestön edustaja oli tyytyväinen koulutuksen sisältöön, koska opiskelu ammatillisessa koulutuksessa on sellaista mitä sen on kuvittelut ja halunnutkin olevan, ja että siihen on voinut itse vaikuttaa. Sidoryhmän edustajan mielestä kehitettävää löytyi. Koulutussisällöissä tulisi olla enemmän ammattialaan liittyviä käytännön töitä esimerkiksi niin, että yritykset tilaisivat oppilaitoksilta tuotteita, joita opiskelijat valmistaisivat. Osa sidosryhmien edustajista taas tarkasteli kysymystä oppilaitosten aloituspaikkamäärien näkökulmasta. Heidän mukaansa oppilaitosten koulutustarjonta ei vastaa opiskelijoiden koulutustoiveita epätasaisesti jakautuvien aloituspaikkojen vuoksi. Tilannetta pohdittiin sekä valtakunnan että maakunnan tasolla. Esimerkiksi yhden sidosryhmien edustajan mielestä Varsinais-Suomi ei saa riittävästi valtionosuuspaikkoja suhteessa hakijamäärään. Hänen mielestään tärkeää olisikin ensin saada lisättyä aloituspaikkamääriä maakunnallisesti ja vasta sen jälkeen pohtia yhteistyössä, miten paikat olisi hyvä suunnata. Toisaalta opiskelijajärjestön edustaja toi esille toisenlaisen näkökulman. Hänen mukaan jollain koulutusaloilla kaivattiin lisäpaikkoja suuren kysynnän vuoksi, mutta suurimmaksi osaksi paikat koettiin riittäviksi. Hän muistuttikin, että usein opiskelijoilla ei ole edes hakuvaiheessa ehdotonta näkemystä siitä mille koulutusalueelle he haluavat opiskelemaan, vaan he hakevat useampiin vaihtoehtoihin. Myös tämän kysymyksen kohdalla useat sidosryhmien edustajat olivat huolissaan siitä, että nuorisosteella on ns. trendialoja, jotka ovat erityisessä suosiossa hakijoiden keskuudessa, vaikka työllisyystilanne kyseisillä aloilla olisikin huono. Siksi työelämä tietoisuuden ja -kytköksen lisäämistä jo peruskouluikäisille pidettiin tärkeänä. Kaksi sidosryhmien edustajaa totesi, että koulutustarjontaa ei tule suunnitella pelkästään opiskelijoiden koulutustoiveiden mukaan. Toinen heistä korosti koulutuksen järjestäjän vastuuta koulutuksen suuntaamisesta aloille, joilta työtä löytyy. Toisaalta yksi sidosryhmien edustaja huomautti, että oppilaitosten rahoitus perustuu opiskelijoiden määrään, jolloin oppilaitosten kannattaa suunnata tarjontaa opiskelijoiden kysynnän mukaan.

Sidosryhmien edustajien näkemykset opiskelijoiden ammatitöiden ja työvoimatarpeen vastaavuudesta vaihtelivat. Kysymystä myös tarkasteltiin eri näkökulmista; osa sidosryhmien edustajista pohti ammatillista koulutusta ja sen suosiota kokonaisuudessaan, osa taas alakohtaisesti. Sidoryhmien edustajat olivat sitä mieltä, että ammatillisen koulutuksen houkuttelevuus on lisääntynyt. Osa sidosryhmien edustajista ja myös opiskelijajärjestön edustaja oli kuitenkin sitä mieltä, ettei koulutuksen kysyntä ja työelämän tarpeet vastaa toisiaan. Opiskelijajärjestön edustajan

mielestä jollakin aloilla opiskelijoita valmistuu liian vähän työelämän tarpeisiin nähden ja joillakin aloilla taas liikaa, jolloin valmistuneet eivät pääse oman alansa töihin. Myös tässä kysymyksessä yksi sidosryhmien edustaja nosti esille koulutuksen nopean reagointikyvyn tärkeyden, koska tämän päivän työmarkkinat ovat sellaiset, että työvoimatarve voi syntyä ja muuttua hyvinkin nopeasti. Neuvottelukuntien toiminta ja niiden säännölliset kokoontumiset, työelämän ja oppilaitosten yhteistyö sekä opinto-ohjaus koettiin tärkeiksi, jotta koulutuksen aloituspaikkamääriä ja opiskelijoiden suuntautumista voitaisiin paremmin ohjata. Yksi sidosryhmien edustajista ihmetteli, miksi koulutus ei pysty vastaamaan työelämän tarpeisiin, vaikka ennakointitilastoja esimerkiksi eläköitymisestä on runsaasti saatavilla. Yksi sidosryhmien edustaja totesi, että vaikka opiskelijoiden hakeutuminen eri koulutusaloille vastaisikin työelämän tarpeita, niin ikärakenteen muutoksen myötä työvoimatarpeita ei pystytä täyttämään vain koulutuksellisin keinoin. Tarvitaan muutoksia myös maahanmuutto- ja sosiaalipolitiikassa sekä yleisemmin työ- ja vapaa-aikakulttuurissa.

Osa sidosryhmien edustajista sekä opiskelijajärjestön edustaja uskoivat, että toisen asteen ammatilliset oppilaitokset saavat tarpeeksi tietoa työelämän koulutustarpeista. Opiskelijajärjestön edustajan mukaan hänen edustamansa oppilaitos tekee yhteistyötä yritysten ja toisten oppilaitosten kanssa pysyäkseen ajan tasalla koulutustarpeista. Sidoryhmien edustajat taas korostivat neuvottelukuntien roolia työelämän koulutustarpeiden välittäjänä oppilaitoksiin päin. Yksi sidoryhmien edustajista totesi, että oppilaitoksissa on kuitenkin eroja siinä, miten työelämästä saatua ennakointitietoa hyödynnetään koulutuksen järjestämisessä. Sidoryhmien edustajat myös korostivat sitä, että vaikka oppilaitokset saavat hyvin tietoa työelämän tarpeista, valppautta on koko ajan pidettävä yllä, koska työelämässä tapahtuvat muutokset voivat olla joskus yllättäviä. Sidoryhmien edustajat uskoivat, että oppilaitoksilla on mahdollisuus saada tietoa työelämän tarpeista, mutta oppilaitosten on itse oltava aktiivisia tiedonhaussa. Yksi sidoryhmien edustajista peräänkuuluttikin oppilaitoksilta suurempaa panostusta oppilaitosten ja yritysten väliseen yhteistyöhön. Yhteistyö ei saa perustua vain toimijoiden sattumanvaraiseen aktiivisuuteen. Hän muistutti myös, ettei yhteistyön määrä korvaa laatua. Toisaalta moni sidoryhmien edustajista painotti, ettei aloitteellisuus yhteistyöhön voi olla vain oppilaitosten vastuulla, vaan yhteistyön tehostaminen edellyttää myös yritysten aktiivisuutta. Osa sidoryhmien edustajista oli sitä mieltä, että yhteistyötä ja vuoropuhelua työelämän tarpeista oppilaitosten ja yritysten kanssa kyllä on, mutta sitä tulisi edelleen lisätä. Yksi sidoryhmien edustaja ehdotti, että opettajien tietoa työelämän tarpeista voitaisiin parantaa esimerkiksi opettajien työelämäjaksojen kautta. Haasteena tässä ovat vähäiset resurssit ja opettajien haluttomuus osallistua työelämäjaksoille.

Sidosryhmien edustajat uskoivat, että yritykset saavat tietoa oppilaitosten koulutustarjonnasta, mutta kehitettävääkin löydettiin. Tiedottamisen tavassa ja viestien tavoitettavuudessa olisi korjattavaa. Yhden sidosryhmien edustajan mukaan maakunnan pirstaloitunut koulutustarjonta ei selkeytä asiaa. Yritysten ja oppilaitosten yhteistyö edellyttää pitkäjänteisyyttä ja luottamusta. Toinen sidosryhmien edustaja taas oli sitä mieltä, että liiton tasolla oppilaitosten koulutustarjonta tunnetaan, mutta tieto ei kuitenkaan ulotu yritystasolle. Yrityksiin tieto koulutustarjonnasta leviää lähinnä yksittäisten henkilöiden aktiivisuudesta riippuen. Yritysten ja oppilaitosten yhteistyön koettiin olevan enemmän väkinäistä ja satunnaista kuin säännöllistä ja luontevaa. Oppilaitoksilta toivottiin aloitteellisuutta yritysten suuntaan. Yksi sidosryhmien edustajista pohti, onko oppilaitoksista yrityksiin johtavan tiedonkulun esteenä oikeiden kanavien puuttuminen. Tärkeinä kanavina hän piti opettajien työelämäjaksoja. Myös toimialajärjestöillä koettiin olevan merkittävä rooli tiedon välittäjänä työelämän ja oppilaitosten välillä. Toisaalta huomautettiin, että työelämästä pitäisi pitää tiiviisti yhteyttä myös oppilaitoksiin ja yhteistyössä pitäisi olla mukana sekä oppilaitoksen että yrityksen eri tasoilla työskenteleviä henkilöitä. Yksi sidosryhmien edustajista oli sitä mieltä, että luontevat ja säännölliset yhteydet opettajien ja yritysten välillä riittävät onnistuneen yhteistyön saavuttamiseen. Keskeistä onkin hänen mukaansa kehittää näitä yhteyksiä.

Vain muutama sidosryhmien edustaja oli sitä mieltä, että toisen asteen ammatillisten oppilaitosten välillä on riittävästi yhteistyötä. Oppilaitosten välisenä yhteistyönä mainittiin mm. opettajavaihdot, tilojen yhteiskäyttö, rehtoritapaamiset ja oppilaitosten yhteiset projektit. Suurin osa sidosryhmien edustajista suhtautui epäilevästi oppilaitosten välisen yhteistyön riittävyteen, vaikka he myönsivätkin, että kehitystä yhteistyössä on jo tapahtunut. Yhteistyön esteenä pidettiin oppilaitosten kilpailua koulutuksista ja opiskelijoista. Myös opiskelijajärjestön edustaja epäili oppilaitosten välisen kilpailun opiskelijoista vaikuttavan yhteistyöhön. Lisäksi hän totesi, ettei oppilaitosten välinen yhteistyö näy juurikaan opiskelijatasolla. Näkyvää yhteistyötä tehdään ainoastaan lukioitten kanssa kaksoistutkintojen osalta sekä peruskoulujen yhdeksäsluokkalaisille järjestettävien avointen ovien päivien tiimoilta. Yhden sidosryhmien edustajan mukaan toisen asteen ammatillista koulutusta tulisi koordinoida paremmin, jolloin koulutustarjonnan päällekkäisyyttä voitaisiin vähentää ja koulutuksen parempaa vastaavuutta työelämän tarpeisiin tehostaa. Toinen sidosryhmien edustaja huomautti, että yhteisten koulutusalojen koordinoimisen lisäksi toisen asteen ammatilliset oppilaitokset voisivat tehdä yhteistyötä esimerkiksi opettajien osaamisen kehittämisessä. Yksi sidosryhmien edustajista käytti oppilaitosten välisestä vähäisestä yhteistyöstä esimerkkinä Turun ammattikorkeakoulun ja Turun ammatti-instituutin välistä yhteistyötä, joka hänen mielestään on olematonta. Syyksi huonolle yhteistyölle hän epäili tiukkaa

reviirijattelu. Puutteet oppilaitosten välisessä yhteistyössä näkyvät sidosryhmien edustajien mielestä myös aloituspaikkamäärien koordinoimattomuutena. Yksi sidosryhmien edustaja oli sitä mieltä, että oppilaitokset eivät jaa aloituspaikkoja keskenään tasaisesti tarpeiden mukaan. Toinen taas korosti, että etenkin nuorisoasteella, jossa maakunnallisen koulutustarjonnan tulee olla kattavaa, tarvitaan yhteistyötä oppilaitosten johdon tasolla aloituspaikkamäärien suunnittelussa. Näin pystytään vastaamaan Varsinais-Suomen alueelliseen työvoimatarpeeseen. Oppisopimuskoulutuksen osalta yhteistyön puutteellisuus näkyy mm. siinä, että oppisopimuslomakkeita ei ole yhtenäistetty.

Lähes kaikki sidosryhmien edustajat sekä opiskelijajärjestön edustaja olivat sitä mieltä, että toisen asteen ammatillisten oppilaitosten välisestä yhteistyöstä ei voi olla haittaa. Sen sijaan yhteistyöllä voidaan saavuttaa monia hyötyjä. Esimerkiksi oppilaitosten yhteistyössä sovittuja yhteisiä pelisääntöjä ja käytänteitä pidettiin tärkeinä ja niiden koettiin palvelevan sekä yrityksiä että opiskelijoita. Lisäksi yhteisten toimintatapojen myötä voidaan parantaa mm. oppilaitosten profiloitumista ja selkeyttää työssäoppimisjaksoja. Oppilaitosten yhteistyö koettiin hyödyksi myös koulutuksen taloudellisuudelle ja tehokkuudelle. Yksi sidosryhmien edustajista ehdotti ns. opettajapankkiyhteistyötä, jolloin koulutusta voitaisiin järjestää joustavasti ja taloudellisesti maakunnalliset tarpeet huomioiden. Toinen sidosryhmien edustaja taas uskoi, että tehokkuutta ja taloudellisuutta voitaisiin saada aikaan myös oppilaitosten yhteistyöprojektien kautta. Tämä tuottaisi sekä lisäresursseja oppilaitoksille että projektien lopputulosten laaja-alaisempaa vaikuttavuutta. Oppilaitosten yhteistyö helpottaisi alueellisen koulutustarjonnan suunnittelua ja koordinoimista. Samalla voitaisiin hyödyntää paremmin työvoimatarpeiden ennakoititietoja ja rationalisoida hallintoa. Oppilaitokset voisivat sidosryhmien edustajien mukaan myös vaihtaa ja levittää hyviä kokemuksia ja käytänteitä niin oppilaitos-, opettaja- kuin opiskelijatasolla. Samoilla linjoilla oli myös opiskelijajärjestön edustaja: hyötyjä ovat yhteisten toimintatapojen kehittäminen sekä kokemusten ja tietojen vaihtaminen. Opiskelijajärjestön edustaja uskoi, että tiiviimmällä yhteistyöllä olisi kehittävä vaikutus oppilaitoksiin. Vaikka sidosryhmien edustajat pitivät yhteistyötä erittäin tärkeänä, he muistuttivat, että yhteistyötä ei tule tehdä pelkän yhteistyön vuoksi, vaan yhteistyöllä tulee olla tavoitteista ja sillä tulee saavuttaa hyötyjä. Yksi sidosryhmien edustajista piti mahdollisena sitä, että laadukkaan yhteistyön kautta oppilaitokset voisivat nähdä yhdistymisten hyödyt. Hän muistutti, että tulevaisuuden näkyminä ovat suuremmat ammatilliset oppilaitokset, joten luontevasti yhteistyön kautta syntyneet yhdistymiset olisivat hyvä ratkaisu kaikille osapuolille.

Lähes kaikki sidosryhmien edustajat olivat sitä mieltä, että toisen asteen ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä tulisi kehittää. He painottivat kuitenkin sitä, että yhteistyön kehittäminen vaatii aina oppilaitosten aitoa halua ja tahtoa, jotta siinä voidaan onnistua. Lisäksi yhteistyön tulisi lähteä oppilaitosten omista tarpeista. Perusteluina oppilaitosten yhteistyön kehittämiseksi mainittiin edellä esitettyjen hyötyjen saaminen, esimerkiksi yhteisten näkemysten linjaaminen, yhteisten investointien hyödyntäminen, opetuksen suuntaaminen ja koulutustarjonnan päällekkäisyyksien vähentäminen sekä hyvien käytänteiden levittäminen. Lisäksi oppilaitokset voisivat yhdessä markkinoida koulutusta, toteuttaa alueellisia opetussuunnitelmia ja suunnitella työssäoppimisjaksoja ja niihin liittyviä käytänteitä. Oppilaitosten eri tasojen toimijoiden keskustelufoorumia pidettiin tärkeinä. Esimerkiksi opiskelijajärjestön edustaja totesi, että ammatilliset oppilaitokset voisivat tehdä enemmän yhteistyötä ja tiedonvaihtoa keskenään esimerkiksi johtokuntatasolla niin, että mukana olisi myös opiskelijaedustajia eri oppilaitoksista. Opiskelijoiden mukaan ottaminen yhteistyöhön mahdollistaisi oppilaitosten kehittämisen opiskelijoiden näkökulmasta. Yksi sidosryhmien edustaja tarkasteli mahdollisia kehittämiskohteita mm. työvoimatarpeisiin vastaamisen näkökulmasta. Sidoryhmien edustajan mukaan oppilaitosten välistä yhteistyötä tulisi kehittää esimerkiksi työvoimatarpeiden ennakoitietojen jakamisen kautta. Lisäksi opettajayhteistyötä ja yhteisten määrärahojen hakemista tulisi lisätä. Kaksi sidoryhmien edustajaa tarkasteli oppilaitosten yhteistyön kehittämistä koulutuksen järjestäjäverkon näkökulmasta. Toisen mukaan oppilaitoksista tulisi muodostaa suurempia hallinnollisia kokonaisuuksia. Hän kuitenkin korosti, että yhdistäminen tulisi tehdä vain hallinnollisten toimien osalta ja koulutusta tulisi jatkossakin järjestää lähellä opiskelijoita. Toinen sidoryhmien edustaja taas pohti verkostoitumisen haastavuutta. Hän näki verkostoitumisen vaiheittaisena prosessina, jonka eri vaiheet on käytävä läpi. Oppilaitosten välille tulisi vastaajan mukaan synnyttää ”hyötyhyöty-ajattelua”, joka houkuttelisi kaikkia osapuolia yhteistyöhön. Vain yksi sidoryhmien edustajista ei osannut mainita mitään erityistä kehittämissideaa oppilaitosten väliselle yhteistyölle. Hänen mukaan nykyinen yhteistyö on toimivaa.

Sidosryhmien edustajien sekä opiskelijajärjestön edustajan käsitykset ja tietämykset siitä, tekevätkö toisen asteen ammatilliset oppilaitokset riittävästi yhteistyötä muiden varsinaissuomalaisen oppilaitosten, kuten peruskoulujen, lukioiden ja korkeakoulujen kanssa, vaihtelivat. Yhteistyön laadun ja määrän nähtiin vaihtelevan oppilaitoskohtaisesti. Lisäksi yhteistyön määrää pidettiin vaikeasti arvioitavana. Sidoryhmien edustajien mukaan esimerkiksi ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa tehdään jonkin verran yhteistyötä, mutta vapaan sivistystyön kanssa ei lainkaan. Opiskelijajärjestön edustaja epäili, että yhteistyölle vapaan sivistystyön kanssa ei olisi edes kovin

suurta tarvetta. Sen sijaan hän totesi, että toisen asteen koulutuksen ja korkeakoulutuksen välillä on yhteistyötä ns. siltatyöskentelyn osalta, mikä tarkoittaa sitä, että korkeakoulutukseen hakevat opiskelijat saavat lisäpisteitä eri tavoin. Sidosryhmien edustajien sekä opiskelijajärjestön edustajan mukaan toisen asteen ammatilliset oppilaitokset tekevät yhteistyötä peruskoulujen ja lukioiden kanssa. Yhteistyö voi olla esimerkiksi tilojen yhteiskäyttöä tai perusopetuksen opiskelijoiden tutustumispäiviä ammatillisessa oppilaitoksessa. Kuitenkin monet sidosryhmien edustajat muistuttivat siitä, että yhteistyössä peruskoulujen ja lukioiden kanssa on vielä kehitettävää ja sitä tulisi lisätä. Opiskelijajärjestön edustaja ehdottikin toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja lukioitten kanssa tehtävään yhteistyön kehittämiseen lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhdistämistä. Näin ollen opiskelupaikkoihin hakeminen olisi helpompaa ja myös resursseja olisi mahdollista saada enemmän oppilaitosten käyttöön. Kaksi sidosryhmien edustajaa huomautti, että yhteistyö ei ole vielä tarpeeksi suunnitelmallista, tiivistä ja monitasoista. Yhteistyön toteutuminen käytännön tasolla vaatii kaikkien tahojen sitoutumista. Yhteistyötä, esimerkiksi tiedonvaihdon osalta, voisi lisätä niin rehtorien kuin opettajakunnankin kesken. Yhden sidosryhmien edustajan käsitys oli se, ettei opinto-ohjaajilla ainakaan peruskouluissa ole aina tarpeeksi tietoa ammatillisesta koulutuksesta ja opintojen sisällöistä. Osa sidosryhmien edustajista suhtautuikin toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja muiden varsinaissuomalaisen oppilaitosten väliseen yhteistyöhön kriittisesti. Yhteistyötä eri oppilaitosten kesken ei koettu aitona ja syvällisenä vaan ennemminkin oman toiminnan suojaamisena. Lisäksi yhteistyötä pidettiin lähinnä jopa sattumana. Jonkinlaisen yhteistyöfoorumin perustaminen olisi sidosryhmien edustajien mukaan tarpeen. Toisaalta koettiin, että maakunnan yhteistyöryhmän koulutusjaosto on tällainen yhteistyöfoorumi, jossa em. yhteistyötä voidaan toteuttaa. Koulutusjaostossa on pohdittu mm. koulupudokkaiden tilannetta.

Kaikki sidosryhmien edustajat korostivat sitä, että toisen asteen ammatillisilla oppilaitoksilla tulisi olla enemmän yhteistyötä muiden varsinaissuomalaisen oppilaitosten kanssa. Yhteistyö eri koulutustahojen kanssa vaikuttaa esimerkiksi koulutuksen kustannuksiin, taloudellisuuteen ja tehokkuuteen. Lisäämällä yhteistyötä ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden sekä peruskoulujen kanssa olisi molempiin suuntiin tapahtuva tiedonvaihto helpompaa, ja ammatilliset oppilaitokset voisivat paremmin myös markkinoida omaa oppilaitostaan ja koulutustarjontaansa peruskoulujen oppilaille. Toisaalta yhteistyön lisääminen vaikuttaisi myös mm. opetuksen kehittämiseen, tilojen yhteiskäyttöön ja opettajavaihtoihin. Monet sidosryhmien edustajista korostivat erityisesti ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten välisen yhteistyön merkitystä. Esimerkiksi koulutussisällöissä tulisi ottaa huomioon jatkumoajattelu. Opiskelijajärjestön edustaja ehdotti toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen yhteistyön lisäämiseksi

tutustumispäiviä, jossa toisen asteen ammatillisen koulutuksen opiskelijat pääsisivät tutustumaan ammattikorkeakouluun. Sidosryhmien edustajat toivoivat myös ammattikorkeakouluilta enemmän aktiivisuutta yhteistyön tekemiseen toisen asteen ammatillisten oppilaitosten kanssa.

Sidosryhmien edustajien sekä opiskelijajärjestön edustajan mukaan toisen asteen ammatillisten oppilaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä tulisi parantaa ja syventää. Yritysyhteistyön määrän ja laadun koettiin vaihtelevan oppilaitos- ja koulutusaloittain. Esimerkiksi opiskelijajärjestön edustajan mielestä yhteistyötä tehdään riittävästi hänen oppilaitoksessaan, jossa eri koulutusyksiköillä on omia kummiyrityksiä ja lisäksi yritykset käyvät kertomassa alan opiskelijoille toiminnastaan. Opiskelijajärjestön edustajan mukaan yritysyhteistyö hyödyttää myös opiskelijoita esimerkiksi työssäoppimispaikan ja työpaikan hakemisessa. Yritysyhteistyöstä on syntynyt ruuhka-aikojen kiireapulaisten rekrytoinnit oppilaitoksissa. Sidosryhmien edustajat puolestaan mainitsivat yhteistyökanavina ja -muotoina mm. tutkintoihin kuuluvat työssäoppimisjaksot, oppilaitosten työelämän kehittämistoiminnan, yritysten luottamusverkostot sekä työvoimatarpeisiin räätälöidyt koulutukset. Yritysten ja oppilaitosten ruohonjuuritason yhteistyö nostettiin toistuvasti esille sidosryhmien edustajahaastatteluissa. Ruohonjuuritasolla tehtävässä yhteistyössä opettajat ja erityisesti työssäoppimisjaksot ovat keskeisessä asemassa. Myös opiskelijoille järjestettyjä erilaisia tutustumiskäyntejä yrityksiin pidettiin tärkeinä. Sidosryhmien edustajat pitivät tärkeänä myös sitä, että ammatillisten oppilaitosten opettajilla on ajantasaista tietoa työelämästä. Osa sidosryhmien edustajista korosti, että opettajien pitäisi ottaa enemmän vastuuta opiskelijoiden työssäoppimisjaksojen ohjaamisesta, koska tällä hetkellä ohjaus jää liian paljon yritysten vastuulle. Yksi sidosryhmien edustaja pohti, että jos yritysten ja oppilaitosten välillä olisi enemmän suoraa yhteistyötä, olisi yritysten myös helpompi vaikuttaa koulutuksen kehittämiseen. Toisaalta suorat kontaktit helpottaisivat myös työssäoppimispaikkojen saamista. Yksi sidosryhmien edustajista näki haasteellisena yhteistyön liiallisen henkilöitymisen. Yhteistyö on hänen mukaansa keskittynyt tiettyihin yrityksiin ja tiettyihin henkilöihin. Hän näki ongelmana sen, ettei uusia yhteyksiä luoda, vaikka uusia yrityksiä syntyy koko ajan. Jatkuva ja jouheva yhteistyö oppilaitosten ja yritysten kesken mahdollistaisi työelämän tarpeiden ja toiveiden välittymisen koulutuksen kehittämiseen mm. opintosuunnitelmatasolle. Yksi sidosryhmien edustajista oli sitä mieltä, että koulutuksen rahoituspuolella muutos olisi mahdollisuus yritysten ja oppilaitosten välisen yhteistyön lisäämiselle. Yritysten rahoittamalla ammatillisella koulutuksella pystyttäisiin paremmin vastaamaan työelämän kysyntään ja tarpeisiin. Sidosryhmien edustajat kuitenkin muistuttivat, että yhteistyössä on huomioitava resurssien rajallisuus. Esimerkiksi pienyrityksillä on käytössään vain vähän resursseja

yhteistyöhön. Toisaalta yksityissektorilla pienyritykset ovat suurin työllistäjä jo tällä hetkellä, ja tulevaisuudessa heidän merkityksensä vielä kasvane.

Sekä opiskelijajärjestön edustaja että suurin osa sidosryhmien edustajista ei tuntenut opetusministeriön Ammattiopistostrategiaa. Vain viisi sidosryhmien edustajaa tunsivat strategian. Strategian tuntevat suhtautuivat siihen yleisesti positiivisesti. Yksi sidosryhmien edustajista korosti, että strategia on opetusministeriön antama ja virallisesti vahvistettu, jolloin sen tulee myös johtaa toimiin ammatillisen koulutuksen kentällä. Hän lisäsi, että strategia antaa kuitenkin toimijoille alueellisesti mahdollisuuksia pohtia, miten strategiaa käytännössä toteutetaan. Yksi sidosryhmien edustajista kannatti strategian ajatusta oppilaitosten välisestä yhteistyöstä ja toimijoiden lähentymisestä, mikä voisi sidosryhmien edustajan mukaan tuoda myös synergiaa aikuiskoulutuksen ja nuorisoasteen koulutuksen välille. Sama sidosryhmien edustaja kuitenkin muistutti, että strategian sitovuudesta on tullut ristiriitaista ohjeistusta valtion taholta, esimerkiksi Opetushallitus on antanut mahdollisuuden strategian toteuttamiseen hyvin väljästi, jolloin toteuttamisen asteet voivat lopulta vaihdella alueellisesti paljon. Kaksi sidosryhmien edustajaa kannatti suurempien ja toimivampien kokonaisuuksien rakentamista ja yhteistyön lisäämistä varsinkin oppilaitosten hallinnon suhteen, mutta käytännön toiminta pitäisi heidän mukaansa kuitenkin säilyttää paikallisena. Toinen heistä painotti, että järjestäjäverkon kehittämisessä on erittäin tärkeää kuunnella paikallisia toimijoita kuten työnantajajärjestöjä, yrityksiä ja opiskelijoita, koska vain siten saadaan paikalliset tarpeet huomioituksi. Lisäksi tulee pohtia sitä, millaisia eroja nuoriso- ja aikuiskoulutuksissa on, ja miten nämä erot tulisi ottaa järjestäjäverkon kehittämisessä huomioon.

Opiskelijajärjestön edustaja piti toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhdistämistä positiivisena ja hyvänä asiana. Niiden kautta voitaisiin yhdistää resursseja ja levittää hyviksi havaittuja käytäntöjä sekä kehittää oppilaitosten toimintaa. Tällöin voitaisiin vaikuttaa myös opinto- ja opetussuunnitelmiin. Opiskelijajärjestön edustaja ei nähnyt, että yhdistymisistä voisi syntyä mitään erityisiä haittoja, mutta mainitsi, että alkukankeutta voi käytäntöjen yhteensovittamisessa olla. Opiskelijajärjestön edustajan esiin nostamat yhdistämisten hyödyt toistuivat myös sidosryhmien edustajien haastatteluissa. Sidosryhmien edustajat suhtautuivat toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhdistymisiin/yhdistämisiin melko positiivisesti, mutta he olivat kuitenkin opiskelijajärjestön edustajaa kriittisempiä. Hyvinä puolina mainittiin mm. byrokratian ja oppilaitosten välisen kilpailun väheneminen, turhien raja-aitojen kaatuminen sekä joidenkin synenergiaetujen saavuttaminen. Yhdistymisten myötä oppilaitokset voisivat myös erikoistua

nykyistä enemmän tiettyihin koulutusaloihin, ja näin päällekkäisyyksiä voitaisiin vähentää. Hyötyjä olisivat myös hallinnon tehostuminen ja sitä kautta mahdollisesti syntyvät kustannussäästöt. Kaksi sidosryhmien edustajaa painotti, että tärkeimpänä hyötynä yhdistämisistä tulisi kuitenkin olla koulutuksen laadun parantuminen. Yhdistymisten ja yhteistyön tulee lähteä oppilaitosten, yritysten ja opiskelijoiden tarpeista käsin, koska vain siten yhdistymisillä voidaan saavuttaa todellisia etuja. Moni sidosryhmien edustajista painotti, ettei yhdistymisiä tule tehdä vain yhdistymisen vuoksi tai pakolla, vaan yhdistymisten hyödyt ja haitat on punnittava tarkasti etukäteen. Yksi sidosryhmien edustajista myös korosti sitä, miten tärkeässä asemassa oppilaitokset voivat olla oman alueensa toiminnallisuudelle. Yhdistymisiä ei tulisikaan toteuttaa kaavamaisesti, vaan pohtia tarkasti jokaisen yhdistymisen vaikutukset. Toinen sidosryhmien edustaja taas painotti sitä, että ennen kuin yhdistämisistä tehdään, tulee määritellä laajemmat suuntaviivat ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi Varsinais-Suomessa. Hän muistutti myös, että jos yhdistymiset tehdään ”väärällä” tavalla, voivat pienissä yksiköissä toimiviksi kehitetyt hyvät käytänteet korvautua huomattavasti huonommin toimivilla käytänteillä. Sidoryhmien edustaja korostikin hyvien käytänteiden tunnistamisen tärkeyttä ja niiden levittämistä yhdistämisten yhteydessä.

Moni sidosryhmien edustajista piti yhdistymisten haasteena sitä, että isot organisaatiot pitäisi saada toimiviksi kokonaisuuksiksi ilman byrokratian lisäämistä. Yksi sidosryhmien edustaja pohti, onko oppilaitosten väkinäinen yhdistäminen ja isot yksiköt oikea ratkaisu. Hän kertoi, että yhdistämisistä saadut kokemukset muualla Suomessa eivät ole olleet halutun kaltaisia, joten yhdistämisistä tulisi vielä harkita. Sidoryhmien edustajien mukaan yhdistämisistä tulisi edeltää avoin keskustelu, yhdistämiset pitäisi valmistella hyvin ja niiden tulisi olla selkeästi johdettuja. Yksi sidosryhmien edustaja pohti yhdistymisiä nuoriso- ja aikuiskoulutuksen näkökulmasta. Hänen mielestä nuorten ja aikuisten ammatillinen toisen asteen koulutus on ehdottomasti säilytettävä erillisinä aina hallinnon tasoja myöten, koska nuoriso- ja aikuiskoulutuksen tavoitteet ovat erilaisia ja myös opiskelijat eroavat toisistaan sekä asenteiden että tavoitteiden suhteen.

Sidosryhmien edustajat eivät nähneet toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhdistämispyrkimystä pelkästään säästötoimenpiteisiin tähtäävänä toimena. Moni vastaajista painotti säästöjen ja koulutuksen taloudellisuuden olevan yksi järkevä tavoite, mutta ei ainoa. Yksi sidosryhmien edustajista korosti, että jos pääasia eli ammatillinen opetus kärsii liiallisten säästöjen takia, se on lyhytnäköistä säästämistä. Toinen sidosryhmien edustajista taas muistutti, että yhdistymisten todellisten säästöjen laskeminen on vaikeaa. Kolme sidosryhmien edustajaa painotti laadun paranemista yhdistymisten myötä. Yksi heistä korosti, että oppilaitosten yhdistämisellä tulisi

pyrkiä ensisijassa takaamaan hyvää palvelua maakunnan elinkeinoelämälle ja opiskelijoille. Yksi sidosryhmien edustajista taas ihmetteli koko kysymystä, koska hänen mukaan yhdistymisellä ei ole mahdollistakaan saada säästöjä aikaan.

Useimmat sidosryhmien edustajista eivät osanneet ottaa kantaa oppisopimustoimistojen määrään Varsinais-Suomessa. Osa sidosryhmien edustajista oli sitä mieltä, että oppisopimustoimistojen määrä voisi olla pienempi. Oppisopimustoimistojen yhdistämisellä voitaisiin mm. selkeyttää palveluja ja käytäntöjä. Yksi sidosryhmien edustajista toivoi eri tahojen yhteistä tarkastelua oppisopimustoimistojen toiminnasta ja tarpeellisesta lukumäärästä. Vain yksi sidosryhmien edustaja oli sitä mieltä, että tämänhetkinen oppisopimustoimistojen määrä on toimiva.

Kolme sidosryhmien edustajaa piti toisen asteen ammatillisen koulutuksen suurimpana haasteena käynnissä olevaa rakennemuutosta ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kehittämistä. Yksi heistä oli sitä mieltä, että yhteistyökuvioiden toimimattomuus sekä maakunnan sisällä että muiden maakuntien oppilaitosten kanssa heikentää Varsinais-Suomen oppilaitosten asemaa työvoimahallinnon koulutuksista kilpailtaessa. Myös koulutuksen rahoitusjärjestelmän rakenne koettiin haasteelliseksi. Rahoituksen toivottiin perustuvan enemmän tulorahoitukseen. Moni sidosryhmien edustajista piti suurimpana haasteena sitä, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen kautta pystyttäisiin tuottamaan riittävästi työvoimaa maakunnan nopeasti muuttuviin työvoimatarpeisiin. Työelämän tarpeiden huomioimisen haaste liittyi sidosryhmien edustajien mielestä myös opintojen sisältöihin; opiskelijoiden osaamisen tulee vastata sen hetkessä työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Tämä heijastuu myös oppilaitosten koneiden ja työvälineiden ajan tasalla pitämiseen. Toisaalta työelämän ja koulutuksen kohtaamisen haaste näkyy myös siinä, kuinka saada opiskelijat valitsemaan sellaisia koulutusaloja, joilla on työvoimatarvetta. Kaksi sidosryhmien edustajaa piti suurimpana haasteena aloituspaikkamäärän lisäämistä nuorisoasteella. Toinen heistä kuitenkin lisäsi, ettei ongelmana välttämättä ole puute aloituspaikoista vaan enemmänkin koulutuksen tehottomuudesta. Myös valmistuneiden työllistyminen ja toisaalta työttömien uudelleen kouluttaminen koettiin haasteiksi. Yksi sidosryhmien edustaja oli huolissaan ikääntyvistä työntekijöistä ja heidän uudelleen kouluttamisestaan. Hän piti tärkeänä työntekijöiden aiemman osaamisen tunnistamista ja mahdollisuutta suorittaa tutkinnot näytöin.

Ikärakenteen muutoksien tuottamat haasteet painoutuivat monen muunkin sidosryhmien edustajan haastatteluissa. Vanhempien ikäluokkien eläköityminen tuo haasteita myös ammatillisen

koulutuksen järjestämiseen; miten saadaan riittävästi uusia ja osaavia opettajia eläkkeelle jäävien opettajien tilalle. Toisaalta ikärakenteiden muutokset nähtiin myös mahdollisuuksina. Yhden sidosryhmien edustajan mukaan suurten ikäluokkien eläköitymisen myötä työssäoppimispaikkoja on yrityksissä enemmän tarjolla, koska työvoimasta on monilla aloilla pulaa. Vaarana on kuitenkin se, että jos työssäoppija otetaan töihin paikkaamaan työvoimapulaa, voi opiskelijan saama ohjaus jäädä vähäiseksi. Kuitenkin myös vastavalmistuneilta odotetaan osaamista työelämässä, joten avaintekijäksi muodostuu ammatillisen koulutuksen laatu. Väestön ikärakenteen muutoksen tuomia haasteita toisen asteen ammatilliselle koulutukselle tarkasteltiin myös työperäisen maahanmuuton näkökulmasta. Maahanmuuttajien ammatillisessa koulutuksessa on yhden sidosryhmien edustajan mielestä vielä paljon kehitettävää. Toisen sidosryhmien edustajan mukaan haaste on se, miten saadaan tietyille ammattialoille myös suomalaistaustaista työvoimaa maahanmuuttajataustaisten lisäksi. Ammattialojen eriytyminen maahanmuuttajien aloiksi ja kantaväestön suosimiksi aloiksi jakaa yhteiskuntaa. Alojen houkuttelevuutta tulisikin lisätä esimerkiksi markkinoinnin avulla.

Vaikka sidosryhmien edustajien mukaan toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa on tällä hetkellä suuria haasteita, niin toisaalta he löysivät myös monia mahdollisuuksiakin. Kolme sidosryhmien edustajaa piti toisen asteen ammatillisen koulutuksen mahdollisuutena oppilaitosten ja työelämän yhteistyötä. Yhteistyön avulla voidaan mm. ennakoida työelämän koulutustarpeita paremmin. Kolmasosa sidosryhmien edustajista taas näki ammatillisen koulutuksen arvostuksen ja houkuttelevuuden ja sitä kautta myös hakijamäärien nousun etenkin nuorisoasteella mahdollisuutena. Yksi sidosryhmien edustajista uskoi, että laadukkaan ja riittävän toisen asteen ammatillisen koulutuksen kautta voidaan edesauttaa myös maahanmuuttajien sijoittumista työelämään. Toisaalta yksi sidosryhmien edustaja korosti, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen arvostuksen ja houkuttelevuuden kasvu ovat koulutukselle myös haasteita. Tärkeää onkin, että opiskelijat opintoihin hakeuduttuaan myös kokevat ne mielekkäiksi. Tämänhetkistä hyvää ammatillista koulutusta ei saa myöskään romuttaa lyhytnäköisillä säästöillä. Nyt pitäisi ennakoida työelämän rakenteellisten muutosten vaikutusta työelämän tarpeisiin ja suunnata ammatillista koulutusta sen mukaan. Työelämän rakennemuutoksia ammatillisen koulutuksen haasteina ja mahdollisuuksina pohti toinenkin sidosryhmien edustaja. Hänen mukaansa Varsinais-Suomessa on nyt mahdollisuus keskittyä kehittyviin ja tulevaisuudessa työllistäviin aloihin, jotta maakunnan kilpailukyky saataisiin lisättyä. Haasteena on kuitenkin se, miten ennakoida muutoksen suunta ja löytää tulevaisuuden kannalta oikeat alat.

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen kehittämistä pohtiessaan kaksi sidosryhmien edustajaa mielti nykyisen heikon työllisyystilanteen vaikutuksia toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Toisen haastateltavan mukaan heikko työllisyystilanne lisää ammatillisen koulutuksen kysyntää, ja koulutukseen pitäisikin saada lisää aloituspaikkoja. Toinen haastateltava taas pohti, miten voitaisiin auttaa niitä nuoria, jotka eivät valmistumisen jälkeen työllisty. Hän ehdotti neljännen opintovuoden mahdollistamista samaan tapaan kuin perusopetuksen puolella on ”kymppiluokat”.

Yksi sidosryhmien edustaja piti ammatillisen koulutuksen ja työelämän tarpeiden kohtaannon parantamista koulutuksen kehittämismahdollisuutena. Hän korosti myös tehokkaan hallinnon, monipuolisen tarjonnan ja maahanmuuttajien työelämään integroinnin merkitystä. Yksi sidosryhmien edustajista peräänkuulutti ammatillisen koulutuksen riittävyttä ja laatua. Toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloituspaikkamäärien suhteen yksi sidosryhmien edustajista toi esille uutena ehdotuksena, että ennen aloituspaikkamäärien jakamista maakunnassa keskusteltaisiin siitä, miten paikat olisi hyvä kohdentaa. Yhteistyön lisääminen sekä eri oppilaitosten että oppilaitosten ja elinkeinoelämän kanssa nousi toistuvasti esiin eri sidosryhmien edustajien haastatteluissa koulutuksen kehittämistä pohdittaessa. Sidoryhmien edustajat korostivat sekä maakunnan sisäisen että maakunnan rajojen ulkopuolelle menevän yhteistyön merkitystä.

Sidosryhmien edustajien näkemykset toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kehittämisestä olivat vastakkaisia. Osa kannatti järjestäjäverkon tiivistämistä, osa ei. Kolme sidosryhmien edustajista painotti eri oppilaitosten erikoistumisen välttämättömyyttä. Yksi heistä piti tärkeänä oppilaitosten erikoistumista alueen työvoimatarpeiden mukaisesti. Kolme sidosryhmien edustajaa taas painotti laajan järjestäjäverkon ylläpitämisen merkitystä. Yksi heistä oli sitä mieltä, että yhden koulutuksen järjestäjän mallissa terve kilpailu oppilaitosten väliltä katoaa. Moni sidosryhmien edustajista ei kuitenkaan osannut sanoa, miten toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkkoa tulisi kehittää, mutta riittävää suunnittelua ja eri vaihtoehtojen pohdintaa korostettiin. Yksi sidosryhmien edustajista huomautti, että ennen oppilaitosten yhdistymisiä tulisi tehdä luotettava selvitys siitä, mihin suuntaan koulutuksen järjestäjäverkkoa tulisi kehittää. Toinen sidosryhmien edustaja taas painotti aitoa ja aktiivista keskustelua eri tahojen kesken siitä, millainen järjestäjäverkkomalli olisi maakunnan tarpeet huomioiden toimivin. Yksi sidosryhmien edustaja totesi, että ennen kuin koulutuksen järjestäjäverkkoa muutetaan, tulee Varsinais-Suomessa laatia ammatillisen koulutuksen strategia. Vasta strategian pohjalta voidaan pohtia, millaisella järjestäjäverkolla ja toimenpiteillä strategian tavoitteet parhaiten saavutetaan.

Sidosryhmien edustajat pitivät oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksina mm. sen hyvää mainetta ja kysynnän kasvua. Oppisopimuskoulutuksen uskottiin olevan hyvä koulutusmuoto, joka palvelee sekä yritysten että opiskelijoiden tarpeita. Osa sidosryhmien edustajista korosti oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksia koulupudokkaiden ehkäisyssä. Heidän mukaansa oppisopimuskoulutus on hyvä vaihtoehto niille, joille perinteinen koulumainen oppiminen ei sovi. Kaksi sidosryhmien edustajaa puolestaan näki oppisopimuskoulutuksen mahdollisuutena sen kyvyn vastata työelämän nopeasti muuttuviin tarpeisiin. Yksi sidosryhmien edustajista huomautti, että oppisopimuskoulutusjärjestelmä ei toimi huonossa työllisyystilanteessa, koska yritykset eivät silloin pysty tarjoamaan oppisopimuspaikkoja. Kaksi sidosryhmien edustajaa taas painotti, että oppisopimuskoulutuksen toimivuus koulutusmuotona on hyvin alakohtaista. Toinen heistä oli sitä mieltä, että oppisopimuskoulutus sopii joihinkin ammatteihin, muttei kaikkiin. Haaste on siinä, miten oppisopimuskoulutusta pystyttäisiin räätälöimään eri alojen tarpeisiin. Toinen taas oli sitä mieltä, että aloilla, joissa työ on projektimaista, tarvitaan oppisopimuskoulutusopimukseen lisää joustavuutta. Tämän joustavuuden löytyminen onkin haastateltavan mukaan tällä hetkellä oppisopimuskoulutuksen suurin haaste. Yksi sidosryhmien edustaja taas korosti, että oppisopimuskoulutus on vielä murrosvaiheessa. Hän uskoi, että jos oppisopimuskoulutusjärjestelmä saadaan luotua toimivaksi, niin sen mahdollisuudetkin paranevat. Toinen sidosryhmien edustaja taas oli sitä mieltä, että oppisopimuskoulutus on jo kehittynyt parempaan suuntaan ja oppisopimuspaikkakiintiöitäkin on lisätty. Hänen mukaansa oppisopimuskoulutusta tulisi laajentaa kaikkiin koulutusasteisiin ja sitä tulisi tukea nykyistä enemmän valtion taholta.

Vaikka oppisopimuskoulutuksen kiintiöpaikkoja on lisätty, niin edelleen osa sidosryhmien edustajista piti niiden määrää liian vähäisenä. Etenkin lisäkoulutuksen oppisopimuskoulutuspaikkojen lukumäärää pidettiin riittämättömänä. Myös oppisopimuskoulutuksen valvontaa tuli lisätä väärinkäyttötapausten ehkäisemiseksi. Muina oppisopimuskoulutuksen haasteina mainittiin koulutuksen laatu eli sen takaaminen, että oppisopimuskoulutettava oppii ammatissa tarvittavat tiedot ja taidot. Myös riittävästä työpaikkaohjauksesta tulee huolehtia. Kaksi sidosryhmien edustajaa oli sitä mieltä, että tällä hetkellä oppisopimuskoulutuksen tunnettuus ei ole riittävää. Koulutusta tulisikin markkinoida yrityksille ja opiskelijoille enemmän. Haasteena on myös se, miten yrityksen saadaan ylipäänsä palkkaamaan oppisopimuskoulutettavia.

Yksi sidosryhmien edustajista oli sitä mieltä, että tämänhetkinen oppisopimustoimistojen lukumäärä Varsinais-Suomessa on liian suuri ja oppisopimustoimistojen määrää tulisi tarkastella kriittisesti.

Yksi sidosryhmien edustaja painotti, että oppisopimuskoulutuksen roolia ammatillisessa koulutuksessa ei saa liikaa korostaa, sillä se on vain yksi koulutusmuoto muiden rinnalla.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän arviointitutkimuksen tarkoituksena oli arvioida varsinaissuomalaisten toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä ja sen kehittämistarpeita, järjestäjäverkon toimivuutta sekä ammatillisen koulutuksen tulevaisuuden haasteita, mahdollisuuksia ja kehittämistarpeita. Arvioinnin taustalla oli opetusministeriön Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamisen vauhdittamishanke ja siihen liittyvä Ammattiopistostrategia. Arviointi toteutettiin haastattelemalla varsinaissuomalaisten toisen asteen ammatillisten oppilaitosten rehtoreita (8), oppisopimustoimistojen johtajia (6), sidosryhmien edustajia (15) sekä opiskelijajärjestön edustajaa. Tässä luvussa käymme läpi arvioinnin keskeisimpiä tuloksia ja pohdimme, millaisiin johtopäätöksiin tulokset antavat aihetta.

Yksi arvioinnin keskeinen tema oli **yhteistyö**. Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuosituksen (OPM 2008, 27–29) mukaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyö niin työelämän kuin muiden koulutuksen järjestäjien ja toimintayksiköiden kanssa on edellytys korkeatasoiselle ammatilliselle koulutukselle. Ammatillisten oppilaitosten tulisikin olla yhteistyössä sekä muiden ammatillisten oppilaitosten että peruskoulujen, lukioiden ja korkeakoulujen kanssa.

Rehtoreiden mukaan toisen asteen ammatilliset oppilaitokset tekevät jonkin verran yhteistyötä. Yhteistyö on kuitenkin rajoittunutta siten, että nuorisoasteen oppilaitoksilla on yhteistyötä lähinnä keskenään ja aikuiskoulutukseen suuntautuneilla oppilaitoksilla keskenään. Sen sijaan aikuiskoulutuksen ja nuorisoasteen oppilaitosten välinen yhteistyö on vähäistä, ja liittyy lähinnä tilojen ja koneiden yhteiskäyttöön. Rehtorit toivat yleisimpänä yhteistyömuotona esille koulujen johtajien, rehtorien ja opettajien säännölliset tapaamiset.

Sidosryhmien edustajat ja oppisopimustoimistojen johtajat pitivät osaa haastattelukysymyksistä vaikeina. He vastasivatkin usein kysymyksiin yksittäisten kokemusten pohjalta. Näin kävi myös kysyttäessä oppilaitosten välisestä yhteistyöstä. Suurin osa sidosryhmien edustajista arveli, ettei toisen asteen ammatillisten oppilaitosten välillä ole riittävästi yhteistyötä, siitä huolimatta, että

yhteistyö on viime vuosina jonkin verran lisääntynyt. Puutteet oppilaitosten välisessä yhteistyössä näkyvät sidosryhmien edustajien mukaan mm. aloituspaikkamäärien koordinoimattomuutena ja koulutusten päällekkäistarjontana. Oppisopimustoimistojen johtajien arviot oppilaitosten välisestä yhteistyöstä vaihtelivat. Osa uskoi, ettei yhteistyötä juurikaan ole, osa taas uskoi yhteistyötä tehtävän jonkin verran koulutusalaakohtaisesti ja hankkeissa. Opiskelijajärjestön edustaja kertoi, ettei oppilaitosten välinen yhteistyö juurikaan näy opiskelijoiden tasolla.

Osa sidosryhmien edustajista ja oppisopimustoimistojen johtajista sekä opiskelijajärjestön edustaja uskoivat oppilaitosten välistä yhteistyötä heikentävän kilpailun rahoituksesta ja opiskelijoista. Rehtoreista vain yksi toi esille kilpailun yhteistyötä vaikeuttavana asiana. Rehtorit pitivät aikuiskoulutukseen suuntautuneiden oppilaitosten ja nuorisoasteen oppilaitosten yhteistyötä ehkäisevinä tekijöinä oppilaitosten erilaisia toimintakulttuureja ja rahoitusjärjestelmiä. Sen sijaan nuorisoasteen koulutusta tarjoavien oppilaitosten väliselle yhteistyölle ei nähty ammatillisen koulutuksen käytänteistä johtuvia esteitä. Yhteistyön vähäisyyden arveltiin olevan lähinnä ajan ja ”viitsimisen” puutetta. Haastateltavat eivät uskoneet, että oppilaitosten välisestä yhteistyöstä voisi olla haittaa. Sen sijaan rehtorit mainitsivat yhteistyön etuina mm. asiakaslähtöisyyden ja tehokkuuden paranemisen sekä ideoiden vaihdon ja toisilta oppimisen. Sidoryhmien edustajat ja oppisopimustoimistojen johtajat korostivat yhteistyössä sovittujen pelisääntöjen ja käytäntöjen tärkeyttä. Myös he toivat esille yhteistyön hyötyinä tehokkuuden ja taloudellisuuden paranemisen sekä toisilta oppimisen ja hyvien käytänteiden levittämisen.

Lähes kaikki rehtorit, oppisopimustoimistojen johtajat ja sidoryhmien edustajat olivat sitä mieltä, että toisen asteen ammatillisten oppilaitosten välistä yhteistyötä tulisi kehittää. Haastateltavat kuitenkin painottivat, että yhteistyön kehittäminen edellyttää oppilaitosten aitoa tahtoa yhteistyöhön, ja yhteistyön tulisi lähteä oppilaitosten tarpeista käsin. *Yhteistyötä tulisi tehostaa mm. koulutustarjonnasta tiedottamisen, koulutustarpeen ennakoimien ja koulutustarjonnan suunnittelun suhteen. Lisäksi oppilaitosten käytänteitä tulisi yhtenäistää. Tärkeää on suunnitella oppilaitosten välistä yhteistyötä pitkällä tähtäimellä ja koko maakunnan tasolla. Haastatteluissa tuli esille ehdotus esimerkiksi maakunnallisen ammatillisen koulutuksen strategian luomisesta.*

Oppisopimustoimistot tekevät jonkin verran yhteistyötä muiden varsinaissuomalaisen oppisopimustoimistojen kanssa. Suurin osa oppisopimustoimistojen johtajista nosti esille oppisopimustoimistojen johtajien väliset tapaamiset muutaman kerran vuodessa yleisimpänä yhteistyömuotona. Oppisopimustoimistojen yhteistyötä haittaavana tekijänä mainittiin eri

toimistojen erilaiset toimintatavat. Esimerkiksi lomakkeet voivat olla eri oppisopimustoimistoissa erilaisia. Toimintatapojen kirjavuus sekoittaa myös opiskelijoita ja työnantajia. *Toimintatapojen yhtenäistäminen onkin yksi hyvä tavoite, johon oppisopimustoimistojen yhteistyöllä voitaisiin päästä.*

Rehtorit pitivät ammatillisen peruskoulutuksen yhteistyötä perusopetuksen koulujen kanssa erittäin tärkeänä. Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen yhteistyön merkitystä korostettiin erityisesti erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla ja koulupudokkaiden ehkäisyssä. Toisen asteen ammatilliset oppilaitokset tekevät jonkin verran yhteistyötä myös lukioden ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Rehtorien mielestä *yhteistyötä muiden oppilaitosten, erityisesti ammattikorkeakoulujen, kanssa tulisi edelleen kehittää.* Suurin osa sidosryhmien edustajista ja oppisopimustoimistojen johtajista ei osannut sanoa, onko toisen asteen ammatillisilla oppilaitoksilla yhteistyötä muiden oppilaitosten kanssa. Myös he pitivät kuitenkin yhteistyötä ja sen kehittämistä tärkeänä.

Rehtoreiden mielestä oppilaitosten ja alueen yritysten välinen yhteistyö toimii hyvin. Yhteistyö on lisääntynyt työssäoppimisjaksojen ja näyttöjen tultua osaksi kaikkia tutkintoja. Yritysten ja oppilaitosten välisen yhteistyön haasteena rehtorit pitivät opiskelijoiden saaman ohjauksen kehittämistä työssäoppimispaikoilla. Muita haasteita olivat yritysten ja oppilaitosten välinen tiedonkulku sekä paperitöiden ja byrokratian määrän vähentäminen. Sidoryhmien edustajat ja oppisopimustoimistojen johtajat toivoivat oppilaitosten ja yritysten välisen yhteistyön lisäämistä ja syventämistä. *Yhteistyötä tulisi kehittää siten, että yritykset voisivat yhteistyön kautta enemmän vaikuttaa toisen asteen ammatillisen koulutuksen sisältöihin ja siten saada valmistuvista opiskelijoista työvoimaa, joiden osaaminen vastaa työelämän tarpeita. Myös työpaikoilla tapahtuvan ohjauksen tehostamista pidettiin tärkeänä.*

Toinen keskeinen teema haastatteluissa oli toisen asteen ammatillisen koulutuksen **järjestäjäverkko** Varsinais-Suomessa. Haastatteluja tehtäessä syksyllä 2009 Varsinais-Suomessa toimi 16 toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjää. Sekä rehtorien että oppisopimustoimistojen johtajien mukaan koulutuksen järjestäjiä on maakunnassa melko paljon ja järjestäjäverkko on hajanainen. Sidoryhmien edustajista vain kaksi piti järjestäjäverkkoa hajanaisena. Useimmat sidoryhmien edustajat pitivät tämän hetkistä järjestäjäverkkoa toimivana ja he korostivat alueellisen koulutustarjonnan tärkeyttä. Sekä rehtorit, oppisopimustoimistojen johtajat että sidoryhmien ja opiskelijajärjestön edustajat pitivät Varsinais-Suomen toisen asteen

ammattillista koulutusta koulutusaloittain tarkasteltuna kattavana. Haastateltavat uskoivat myös, että koulutustarjonnassa on jonkin verran päällekkäisyyksiä. Useimmat eivät kuitenkaan kokeneet päällekkäisyyksinä ongelmana, vaan he uskoivat, että maakunnallinen kattavuus edellyttääkin jonkin verran päällekkäisyyksiä. Päällekkäisyyksiä perusteltiin myös sillä, että opiskelijoita on riittänyt eri koulutuksiin ja että opiskelijoilla tuleekin olla valinnan varaa koulutusten suhteen.

Koulutustarjonnan päällekkäisyyksien arveltiin johtuvan toisen asteen ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmästä, joka perustuu opiskelijamääriin. Koulutuksen järjestäjän kannalta on taloudellisesti tärkeää täyttää kaikki aloituspaikat eli ottaa opiskelijoiksi järjestämisluvassa määritelty kokonaismäärä opiskelijoita. Tästä syystä oppilaitokset pyrkivät järjestämään sellaista koulutusta, johon riittää hakijoita⁶. *Päällekkäisyyksiä voitaisiin vähentää lisäämällä oppilaitosten välistä yhteistyötä ja koordinoimalla oppilaitosten tarjontaa maakunnallisesti*⁷. Päällekkäisyyksiä enemmän haastateltavat olivat kuitenkin huolissaan siitä, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloituspaikkamäärät ovat liian pienet. Näin ollen osa nuoria jää ilman peruskoulun jälkeistä opiskelupaikkaa, mikä voi johtaa syrjäytymiseen yhteiskunnasta. Yksi haastateltava toi esille keinona ”koulupudokkaiden” ehkäisyssä oppivelvollisuusiän nostamisen kuudestatoista kahdeksantoista ikävuoteen, mikä on myös valtakunnallisessa keskustelussa usein ehdotettu keino.

Rehtorit uskoivat nykyisen toisen asteen ammatillisten oppilaitosten koulutustarjonnan vastaavan melko hyvin Varsinais-Suomen työvoimatarpeeseen. Sen sijaan useimmat sidosryhmien edustajat ja oppisopimustoimistojen johtajat olivat sitä mieltä, ettei näin ole. Osittain tämä johtuu heidän mielestään siitä, että työvoimatarpeen muutokset ovat vaikeasti ennakoitavissa ja nopeita, joten niihin ei pystytä reagoimaan varsinkaan ammatillisella peruskoulutuksella riittävän nopeasti. Toisaalta opiskelijoiden koulutustoiveetkaan eivät aina vastaa työvoimatarpeita. Osa rehtoreista toivoi, että *oppilaitokset saisivat enemmän keskitettyä tietoa alueen työvoimatarpeista*. Oppisopimustoimistojen johtajat olivat sitä mieltä, että heillä on riittävästi tietoa työvoimatarpeista. Oppisopimuskoulutusta pidettiin myös koulumuotoista ammattiopetusta joustavampana. Oppisopimuskoulutuksella pystytäänkin osittain paikkailemaan aukkoja työvoimatarpeen ja

⁶ 2000-luvulla suurimmalla osalla toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjistä täyttöaste onkin ollut 100 prosenttia tai jopa ylikin, vaikkei ylittävään osaan myönnetäkään valtionosuutta. Valtionosuusjärjestelmä tukeekin käytännössä opiskelijamäärien maksimointia, eikä sitä vastaako koulutus työelämän tarpeisiin. Ongelmaa on pyritty korjaamaan tuloksellisuusrahoituksella, jonka osuus kokonaisrahoituksessa on kuitenkin ollut vähäinen. (VTV 2008.)

⁷ Aina vuoteen 1997 saakka valtioneuvosto hyväksyi lääneittäin ammatillisen koulutuksen aloituspaikkamäärät, jotka läänit sitten jakoivat oppilaitoksille. 1990-luvun lopun lainsäädäntöuudistuksen myötä koulutuksen järjestäjien eli lähinnä kuntien ja kuntayhtymien valta päättää opiskelijamääristä koulutusaloittain lisääntyi, sillä opetusministeriö määrittää nykyisin vain koulutuksen järjestäjän koulutustehtävän, alat ja opiskelijoiden enimmäismäärän. Koulutuksen järjestäjän tehtäväksi jää jakaa aloituspaikat ja alat oppilaitoksille. (OPM 2008:5.)

koulutuksen välisessä kohtaannossa. Muita haastatteluissa esille tulleita keinoja kohtaannon parantamiseen olivat *toisen asteen ammatillisen koulutuksen parempi koordinointi maakunnassa, joustavuuden lisääminen ammatillisiin opintoihin sekä oppilaitosten välisen yhteistyön tehostaminen*. Lisäksi uskottiin ammatillisella lisäkoulutuksella pystyttävän osittain paikkaamaan työvoimatarpeen aukkoja. Yrityksillä uskottiin olevan riittävästi tietoa toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta, lukuun ottamatta oppisopimuskoulutusta, jota pidettiin vielä yrityksille vieraampana. Usein yrityksissä tiedetään, mikä oppisopimus on, muttei tarkemmin oppisopimuksen edellytyksiä ja mahdollisuuksia. *Tiedottamista oppisopimuskoulutuksesta yrityksiin tulisikin lisätä.*

Toisin kuin sidosryhmien edustajat, oppisopimustoimistojen johtajat ja rehtorit korostivat, että oppisopimuskoulutus ei pääsääntöisesti sovi juuri peruskoulusta valmistuneille. Oppisopimuskoulutuksen tarkoitus ei ole olla toinen mahdollisuus niille, joille koulumuotoinen opiskelu ei sovi, vaan oppisopimus sopii lähinnä aikuisille, jotka haluavat suorittaa tutkinnon työn ohessa tai vaihtaa ammattia. Osassa haastatteluja toivottiinkin *oppisopimuskoulutuksen kiintiön kasvattamista lisäkoulutuksen osalta*. Vaikka osa sidosryhmien edustajista piti oppisopimuskoulutusta toimivana järjestelmänä, osa sidosryhmien edustajista oli sitä mieltä, että oppisopimuskoulutuksessa on vielä paljon parannettavaa mm. opiskelijoiden ohjauksessa, oppisopimuskoulutuksesta tiedottamisesta, oppisopimustoimistojen määrässä ja niiden välisessä yhteistyössä sekä opiskelijakiintiöissä. Oppisopimuskoulutuksen hyvinä puolina pidettiin koulutuksen tehokkuutta, käytännön läheisyyttä sekä mahdollisuuksia vastata nopeasti työelämän tarpeisiin. *Yksi useammassa haastattelussa esille tullut oppisopimuskoulutuksen ongelma on työsuhteiden määräaikaisuus. Tämän koettiin etenkin näin taloudellisen taantumun aikaan vähentävän yritysten halukkuutta solmia oppisopimuksia. Myös opiskelijoiden saamaa ohjausta osassa työpaikkoja pidettiin riittämättömänä, toisaalta ohjaus koettiin yritysten näkökulmasta työläänä.*

Kolmantena haastattelujen suurena teemana oli Ammattiopistostrategia sekä toisen asteen ammatillisen koulutuksen ja koulutuksen järjestäjaverkon **kehittäminen**. Vuonna 2006 opetusministeriön käynnistämä Ammatillisen koulutuksen järjestäjaverkon kokoamisen vauhdittamishanke pyrki tehostamaan toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjaverkon rakenteellisia uudistuksia ja vauhdittamaan ammattiopistojen syntyä. Hankkeeseen sisältyvän Ammattiopistostrategian keskeisinä tavoitteina on mm työvoiman saatavuuden turvaaminen ja koulutuspalveluiden laadun ja työelämävastaavuuden parantaminen. Strategian toteutuminen

edellyttää ammatillisen koulutuksen järjestäjätieverkon organisoitumista alueellisesti tai muutoin vahvoina järjestäjäkokonaisuuksina. (OPM 2006, 10–12.)

Suurin osa rehtoreista suhtautui kriittisesti tai ristiriitaisesti opetusministeriön Ammattiopistostrategiaan. Vain kolme rehtoria totesi kannattavansa strategiaa sellaisenaan. Sen sijaan oppisopimustoimistojen johtajien mielipiteet strategiasta olivat myönteisempiä. Oikeastaan vain yksi oppisopimustoimistojen johtajista suhtautui täysin kriittisesti strategiaan. Sidosryhmien edustajista vain kolmasosa tunsikin Ammattiopistostrategian. Ne sidosryhmien edustajat, jotka strategian tunsivat, suhtautuivat siihen pääosin myönteisesti. Opiskelijajärjestön edustaja ei tuntenut Ammattiopistostrategiaa.

Suurin osa sekä rehtoreista, oppisopimustoimistojen johtajista että sidosryhmien edustajista suhtautui varauksellisen myönteisesti toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhdistämisiin. He kuitenkin painottivat, että *yhdistämisten hyödyt ja haitat tulee miettiä tarkasti ennen niiden toteuttamista*. Lisäksi muistutettiin, että *jos yhdistämisää tehdään, ne tulee tehdä vain hallinnollisten toimien osalta ja opetusta tulee järjestää jatkossakin kattavasti koko maakunnassa*. Varsinkin nuorilla on oltava mahdollisuus saada ammatillista koulutusta lähellä kotia. Useimmat haastateltavat eivät nähneet, että yhdistämisillä pyrittäisiin pelkästään säästöihin. Osa heistä oli sitä mieltä, ettei yhdistämisillä edes saada säästöjä. Yhdistymisten hyödyiksi nähtiin mm. hallinnollisten asioiden keskittäminen, toiminnan rationalisoiminen ja koulutuksen laadun paraneminen. Osa rehtoreista, oppisopimustoimistojen johtajista ja sidosryhmien edustajista toi esille pelkonsa siitä, että yhdistämisten myötä hallinnollinen byrokratia lisääntyy. Haastateltujen mielipiteet erosivat sen suhteen *tulisiko nuorisoasteen ja aikuisten ammatillista koulutuksen järjestäjätieverkkoja kehittää yhdessä vai erikseen. Tämä olisikin yksi keskeinen linjanveto, joka ennen järjestäjätieverkon kehittämistä tulisi Varsinais-Suomessa tehdä*.

Pyrkimys ammatillisten oppilaitosten yhdistämisiin ei ole uusi, vaan myös 1990-luvulla lukuisia toisen asteen ammatillisia oppilaitoksia yhdistettiin ja lakkautettiin. Silloin oppilaitosverkoston supistamiseen ja oppilaitosten yhdistämisiin ryhdyttiin lähinnä laman seurauksena heikentyneen valtion taloudellisen tilanteen vuoksi, sillä yhdistämisen uskottiin alentavan opiskelijakohtaisia kustannuksia ja parantavan oppilaitosverkoston taloudellisuutta. 1990-luvulla oppilaitosten tavoitteena oli säilyä itsenäisinä oppilaitoksina ja vasta kun tavoite osoittautui mahdottomaksi, alistuttiin yhdistämiseen eli yhdistämiset koettiin ylhäältä tulevina pakkopäätöksinä, joihin oppilaitokset eivät juurikaan voineet vaikuttaa. (Järvinen 1997.) Vaikka haastateltavat eivät

nähneet, että tällä kertaa yhdistämisten takana on pelkästään pyrkimys säästöihin, nousee haastattelussa esille pelko siitä, ettei oppilaitoksissa voida itse vaikuttaa oppilaitoksen kohtaloon. Useat haastateltavat, etenkin rehtorit, korostivatkin, että *yhdistämisten tulee lähteä oppilaitosten tarpeista käsin, eikä taloudellisista syistä, eikä ylhäältä päin saneltuina.*

Ajatus varsinaissuomalaisten oppisopimustoimistojen yhdistämisestä ei saanut rehtoreita taakseen. Vain kaksi kahdeksasta rehtorista kannatti yhdistämiä. Oppisopimustoimistojen yhdistämiä vastustaneet rehtorit pelkäsivät yhdistämisen mm. lisäävän byrokratiaa sekä vaikeuttavan alueellisen koulutustarjonnan ja työvoimatarpeen vastaavuutta. Oppisopimustoimistojen johtajat suhtautuivat yhdistämisiin myönteisemmin. Yhdistämisten myötä saavutettavia etuja olisivat mm. käytäntöjen yhtenäistyminen ja resurssien tehokkaampi käyttö. Toisaalta useimmat oppisopimustoimistojen johtajat toivat esille myös yhdistämisiin liittyviä riskejä, kuten paikallisten työvoimatarpeiden ennakoinnin heikkeneminen. Oppisopimustoimistojen johtajien näkemykset siitä, kuinka monta oppisopimustointoa Varsinais-Suomeen tarvittaisiin, vaihtelivat. *Osa piti nykyistä määrää sopivana, osa taas uskoi, että maakunnan alueella riittäisi muutama tai jopa yksi toimisto. Ne oppisopimustoimistojen johtajat, jotka kannattivat toimistojen määrän vähentämistä, korostivat kuitenkin, että yhdistämisten tulee olla hallinnollisia ja myös alueellisia palveluita opiskelijoille ja yrityksille tulee säilyttää.* Useimmat sidosryhmien edustajat eivät osanneet ottaa kantaa oppisopimustoimistojen sopivaan määrään. Viisi sidosryhmien edustajista kuitenkin kannatti määrän vähentämistä ja vain yksi sidosryhmien edustaja piti nykyistä määrää sopivana.

Ammatillisen koulutuksen hakijamäärä on 2000-luvulla noussut. Kun vuonna 2001 ammatillisessa koulutuksessa jatkoi peruskoulun päättäneistä 36,1 %, oli luku vuonna 2008 jo lähes 42 prosenttia. (Tilastokeskus 2009a). Ammatillisen koulutuksen imagon parantuminen näkyy myös opetusministeriön (2007) teettämässä ammatillisen koulutuksen mielikuvatutkimuksessa, jossa ammatillinen koulutus on yhä useammalle nuorelle relevantti koulutusvaihtoehto. Ammatillisen koulutuksen suosion ja houkuttelevuuden sekä sitä kautta myös hakijamäärän nousu nähtiinkin yhtenä ammatillisen koulutuksen mahdollisuutena sekä rehtoreiden että sidosryhmien edustajien keskuudessa. Kysyttäessä toisen asteen ammatillisen koulutuksen tulevaisuuden haasteista useimmat rehtorit, oppisopimustoimistojen johtajat ja sidosryhmien edustajat toivat esille *alueellisten työvoimatarpeiden ja koulutuksen kohtaannon parantamisen.* Oikean ennakointitiedon hankkiminen niin tarvittavista aloituspaikkamääristä, koulutusaloista kuin tutkintojen sisällöistä on erittäin tärkeää, mutta vaikeaa. *Haasteina nähtiin myös mm. yhteiskunnan ikärakenteen ja*

ammattien muuttuminen, ammatillisten opintojen joustavuuden lisääminen, koulutuksen aloituspaikkamäärien riittämättömyys sekä opintojen keskeyttäminen.

Oppisopimustoimistojen johtajat toivat esiin oppisopimuskoulutuksen haasteita monesta eri näkökulmasta, mutta mahdollisuuksia ei juurikaan pohdittu. Oppisopimuskoulutuksen haasteina tuotiin esille mm. *eri toimistojen käytänteiden erilaisuus, rahoituksen riittämättömyys ja joustamattomuus sekä oppisopimuskoulutuksen liian tiukat ehdot esimerkiksi määräaikaisen työsuhteen vaatimuksen osalta.* Rehtoreiden mielestä oppisopimuskoulutuksen suurin haaste on se, *miten saada yritykset ottamaan enemmän vastuuta opiskelijoiden ohjauksesta.* Toisena haasteena rehtorit toivat esille oppisopimuskoulutuksen rahoituksen. Sidosryhmien edustajat pitivät oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksina sen hyvää mainetta, kysynnän kasvua sekä mahdollisuutta vastata sen avulla nopeasti työvoimatarpeen muutoksiin. Haasteena on se, miten oppisopimuskoulutuksen joustavuutta lisättäisiin siten, että oppisopimuskoulutus sopisi paremmin eri aloille ja vastaisi paremmin yritysten ja opiskelijoiden tarpeisiin. Myös sidosryhmien edustajat toivat esille määräaikaisten työsuhteiden tuomat vaikeudet yrityksille, etenkin taloudellisen taantuman aikoina.

Lähteet:

- Järvinen, M-R. 1997. Eriytyneistä kouluista laaja-alaisia oppimiskeskustoja? Ammatillisten oppilaitosten yhdistäminen suomalaisen koulutuspolitiikan välineenä 1900-luvulla. Turku: Turun yliopisto.
- Kumpulainen, T. 2009. Koulutuksen määrälliset indikaattorit. Helsinki: Opetushallitus
- Länsi-Suomen lääninhallitus 2009. Kestävää kilpailukykyä ja aktiivista osaamista jokaiselle. Varsinais-Suomen aikuiskoulutusstrategia 2009–2015. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 4/2009.
- Oph 1998. Koulutuksen tuloksellisuuden arviointimalli. www.oph.fi/julkaisut/1998/koulutuksen_tuloksellisuuden_arviointimalli (luettu 9.2.2010).
- OPM 2006. Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamisen vauhdittamishanke. Helsinki: Opetusministeriö.
- OPM 2007. Koulutus ja tutkimus vuosina 2007–2012. Kehittämissuunnitelma. Helsinki: Opetusministeriö.
- OPM 2008. Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuositus. Helsinki: Opetusministeriö
- OPM 2009. Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kokoamisen vauhdittamishanke. Opetusministeriön suositukset järjestäjäverkon kehittämiseksi. 2.4.2009.
- OPM 2010. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhdistymiset ja muutokset koulutuksen ylläpitäjissä 1.1.2008 lähtien. (Päivitetty 15.12.2009)
- Tilastokeskus 2009a. Koulutukseen hakeutuminen. www.stat.fi (luettu 9.2.2010).
- Tilastokeskus 2009b. Oppisopimuskoulutuksen osallistujat 2008. www.stat.fi (luettu 9.2.2010)
- Tilastokeskus 2009c. Koulutuksen keskeyttäminen 2006/2007. www.stat.fi (luettu 9.2.2010).
- VTV 2008. Koulutuksen määrällinen ennakointi, mitoitus ja kohdentaminen - erityiskohteena nuorten ammatillinen peruskoulutus. Valtion tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomukset 171/2008. Helsinki: Edita.